

Lyches Amerika og Norge

Kristian Larsen Fosseid

Masteroppgave i Historie

Institutt for arkeologi, konservering og historie

Det humanistiske fakultet

Våren 2021

UiO : Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne masteroppgaven ser nærmere på Hans Tambs-Lyche (1859-1898), grunnleggeren og første redaktør for tidsskriftet «Kringsjaa». Lyche hadde i over et tiår levd i USA før han returnerte til Norge og stiftet tidsskriftet i 1893, noe som hadde en tydelig innvirkning på redaktørens perspektiver på politikk, religion og filosofi.

Denne oppgaven vil utforske hvordan Lyche uttrykte sine tanker og meninger i disse tidlige årene av «Kringsjaas» utgivelse. Spesielt vil oppgaven se på hvordan Lyche forsøkte å introdusere sine norske lesere for litteratur og poesi fra Amerika, redaktørens egne opplevelser i dette landet og hvordan Norge kunne la seg inspirere av de moderne institusjonene som eksisterte i USA.

Hvert kapittel vil gå gjennom de forskjellige emnene Lyche omtaler i redaksjonelle artikler eller «Redaktørens Sofahjørne», fra religion til filosofi og politiske tanker og meninger. Hans Tambs-Lyche så Amerika som en nasjon Norge kunne ta lærdom fra, og det er gjennom «Kringsjaa» at hans tanker og meninger om dette kommer tydelig frem. I denne oppgaven vil jeg samle disse tankene og meningene for å skape et bilde av Hans Tambs-Lyches tanker rundt Norge og Amerika.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	1
1.1. Problemstilling.....	1
1.2. Forskningsstatus.....	2
1.3. Kildematerialer.....	2
1.4. Metode og Teori.....	4
2. Hans Tambs-Lyche, en kort biografi.....	5
2.1. Etableringen av Kringsjaa.....	8
2.2. Arbeidet i Kringsjaa.....	10
3. Lyches beskrivelse av Amerika.....	13
3.1. Lyche og Hamsun, motparter i en større diskusjon.....	14
3.2. Norges syn på Amerikansk kultur.....	16
3.3. «Grit».....	17
3.4. Plikt og Patriotisme.....	18
3.5. «Make the most of yourself».....	20
3.6. Ny-England: et idealsamfunn	20
3.7. «Den gamle Yankee».....	22
3.8. Amerika og Norges Fremtid.....	23
4. Lyche i litteraturens verden.....	24
4.1. De 25 mest innflytelsesrike bøkene i litteraturen.....	27
4.2. George Eliot.....	28
4.3. Thomas Carlyle.....	30
4.4. Ralph Waldo Emerson.....	31
4.5. Robert Browning.....	34
5. Religion og åndelighet, Lyche og unitarismen i Norge.....	36
5.1. Lyches konvertering og religiøst arbeide i Amerika.....	37
5.2. Lyches ekteskap og religionens innflytelser på familielivet.....	38
5.3. Lyches religiøse arbeid i Norge.....	40
5.4. Lyches religiøse tanker og meninger i Kringsjaa.....	41

5.5. «Guds Rike».....	45
6. Idealer og optimismen, et verdigrunnlag.....	46
6.1. «Luftslott med grunnmur», Idealisme og realisme.....	46
6.2. Pessimisme og optimisme.....	48
6.3. Emerson, Carlyle og Nietzsche.....	50
6.4. Den norske kulturen.....	53
7. Innovasjoner og Utdanning.....	56
7.1. Universitet og Utdanning.....	58
7.2. Lærerinnen: Kvinnen i utdanningens verden.....	60
7.3. Det Deichmanske bibliotek, Lyche som agitator til forandring.....	62
8. Samfunnsutvikling og politikk.....	66
8.1. Den ideale politikeren.....	67
8.2. Kritikk mot den norske regjering.....	70
8.3. Lyche og Arbeiderbevegelsen.....	72
8.4. Kvinnebevegelsen.....	75
9. Konklusjon.....	78
Bibliografi.....	80

1. Innledning

I denne oppgaven vil jeg se nærmere på Hans Tambs Lyche, grunnlegger og første redaktør av «Kringssjaa», et tidsskrift som ble utgitt i Norge fra 1893 til 1910. Lyche blir beskrevet av Sigmund Skard i boken «USA i Norsk Historie» som en viktig person for Norges forståelse av Amerika ved slutten av det nittende århundre. Det er gjennom Skard at jeg ble introdusert for denne mannen, som kan ha hatt en viktigere innvirkning på forholdet mellom Norge og USA enn de fleste vet.

Hans Tambs Lyche var en mann med en stor variasjon av interesser og lidenskaper. Han utdannet seg som Ingeniør i Norge, noe som ga ham et praktisk fagarbeid, samtidig som han fikk erfaring med kulturen rundt høyere utdanning. Lyche hadde en lidenskap for litteratur, spesielt for de store engelske forfatterne fra denne perioden av det nittende århundret, da mange slike forfattere fortsatt var relativt ukjente i Norge. Lyche hadde også stor interesse for religion og ble utdannet som prest under oppholdstiden i Amerika. Alle disse faktorene hadde en større påvirkning på Lyches eget syn på det norske samfunnet og hvordan det kunne utvikles, noe han omtalte i dette tidsskriftet.

Fokuset har ligget på tekster som omtaler Lyche og hans arbeid har som oftest vært på hvordan Amerika hadde en innflytelse på Lyche, eller hvordan Lyche selv forandret det allmenne synet på det amerikanske samfunnet i Norge. Dette var ifølge Olav Tvittekja i hans tekst «*Hans Tambs Lyche and America: his image of it and how he was influenced by American ideas*» den viktigste prestasjonen Lyche gjorde gjennom Kringssjaa. Selv mener jeg dette er sant, men at det er mange flere aspekter av Lyches tekster som kan analyseres.

1.1 Problemstilling

Med dette arbeidet vil jeg forsøke å se nærmere på hvilke ambisjoner Lyche hadde for tidsskriftet i løpet av de fem årene han var redaktør. Spesielt vil fokuset ligge i tidsskriftet selv, i tekster og artikler som redaktøren selv er kreditert for å ha skrevet.

Denne oppgavens hovedmål er derfor å tolke Lyches egne utsagn i «Kringssjaa» for å få et perspektiv på redaktørens tanker og meninger om det norske samfunnet han skriver til og samtidig danne et bilde av hva slags meninger han hadde om Amerika og hvordan Norge

burde utvikles fremover. Hva slags ideer og meninger han prøvde å fremme gjennom tidsskriftet og hvordan mente han den norske tankegangen burde utvikles?

1.2 Forskningsstatus

Hans Tambs Lyche har blitt nevnt og omtalt av flere historiske verker gjennom det tjuende århundre, men har sjeldent vært hovedfokuset.

Som tidligere nevnt omtaler Sigmund Skard Lyche i sin bok «USA i Norsk Historie» om perioden 1885-1914. Han bruker Lyches omtale av Amerika som en kontrast til den heller negative omtalen fra Hamsun. Skard understreker forholdet Lyche hadde til Ny-England og hvordan han idealiserte samfunnet han hadde opplevd der.

Lyche blir også nevnt av Nils Johan Ringdal i boken «By, Bok og Borger: Deichmanske Bibliotek gjennom 200 år.» Her ligger fokuset i forarbeidet Lyche gjorde for å reformere eller revolusjonere det Deichmanske Biblioteket i Kristiania. Men ettersom mye av denne «revolusjonen» skjedde etter Lyches bortgang, er han ikke omtalt i særlig dybde.

Olav Tvitekkja er en annen som har fokusert på Lyches arbeid som redaktør i Kringsjaa. Masteroppgaven han skrev i 1973, kalt «*Hans Tambs Lyche and America. His image of it and how he was influenced by American ideas*», omtaler mange av de samme tekstene jeg skriver om, men med et fokus på hvordan Amerika påvirket Lyche heller enn hvordan Lyche forsøkte å påvirke Norge.

1.3 Kildematerialer

Som tidligere nevnt er hovedkilden for oppgaven tidsskriftet Kringsjaa, med fokus på tekster skrevet av tidsskriftets første redaktør, Hans Tambs Lyche. De tekstene Lyche skrev i hver utgave var som oftest todelt, den «redaksjonelle-seksjonen» av hver utgave og «Redaktørens Sofahjørne».

«Redaksjonelt» er en seksjon i hver utgave av Kringsjaa, hvor relevante nyhetsaker blir omtalt av redaktøren. Disse sakene har som oftest fokus på internasjonale saker eller nyheter fra andre land, men av og til også nyhetsaker fra Norge. Lyche forsøker i disse artiklene å ha en heller profesjonell og upartisk holdning når han formidler slike nyheter.

«Redaktørens Sofahjørne» er en seksjon som ble skrevet på de siste sidene av mange utgaver av «Kringsjaa», der tema ofte ikke var koblet til nyheter eller relevante

begivenheter, men hvor Lyche skriver hva han føler for å skrive til sine lesere. Kringsjaas andre utgave gir denne beskrivelsen av «redaktørens sofahjørne»:

I sofahjørnet forbeholder redaktøren sig ret og frihet til at sige sit hjertes mening om alt, der interesserer ham, og til at sige den frit og ligefrem uden at behøve at file sine ord og sætninger af til at passe ind i nogen bestemt *stil*. Han vil ikke gaa paa redaktionelle stylder her; vil ikke være tvungen til at skrive afmaalt, videnskabelig nøiagtig, vel afrundet og udtømmende om de ting, han behandler, men vil sige akkurat, hvad han har lyst til at sige, slig som det falder sig lettest og bekvemmest at sige det. Til gjengjeld gjør han da heller ikke her noget krav paa den autoritet og ufeilbarhed (som jo ellers hører med til enhver redaktørs prærogativer og høie egenskaber); vil ikke engang love bestandig at mene saa fuldt ud, hvad han siger, eller at holde sig jevnt høitidelig og kirkealvorlig; vil slet ikke forsværge at begynde eller slutte noksaa alvorlig tale med en spøg, eller – for at faa sin mening bedre frem – at tilspidse det hele til umiskjendelig overdrivelse.¹

Beskrivelsen Lyche gir av Sofahjørnet, er som et sted hvor han kan være mer kreativ når han skriver, der han kan snakke mer direkte til sine lesere uten forventninger om å holde seg upartisk og være mindre seriøs når han føler for det. Slike artikler var ikke fast i hver utgave, men noe Lyche kun skrev når han mente det passet seg. Det blir merkbart færre slike tekster i lengden, spesielt de siste to årene av Lyches tid som redaktør for Kringsjaa. Grunnen kan være at Lyche da hadde blitt smittet med tuberkulose, som gjorde at han hadde mindre energi eller motivasjon til å skrive slike artikler.

I tillegg til Kringsjaa vil jeg også ta i bruk boken «Lysstreif over Livsproblemer», en bok utgitt etter Lyches død og som er en samling av tekster skrevet under hans tid som redaktør, samlet i hans minne av Lyches kone, Mary Rebecca Lyche, og utgitt i 1903. Jeg har også tatt i bruk Odd Viigs «*Generalregister til tidsskriftet Kringsjaa (1893-1910)*», som har vært et oppslagsverk til stor hjelp for å se etter spesifikke emner og temaer i Lyches arbeid.

Andre kilder som blir tatt i bruk inkluderer Sigmund Skards bok, som var den originale inspirasjonen for å se nærmere på dette temaet, Tvitekkja sin masteroppgave fra 1973, som har omtalt samme tema men med en annen vinkling og flere leksika og oppslagsverk hvor

¹ «Redaktørens sofahjørne» *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 1. s. 153

Lyche har blitt omtalt. *Norwegian-American studies* hadde også en artikkel skrevet om Lyche fra 1970, som jeg har tatt i bruk.

Jeg har også benyttet en rekke bøker og oppslagsverk om temaer som religion, hvor jeg tok i bruk Gordon Meltons «*Encyclopedia of American Religions*», litteratur der jeg brukte Buells bok «*Emerson*», og det norske biblioteksystemet, hvor jeg brukte Ringdals bok «*By, bok og borger. Deichmanske Bibliotek gjennom 200 år*». Likevel er disse kildene kun brukt i spesifikke tilfeller, med «Kringsjaa» og Lyches egne ord brukt i de fleste deler av teksten.

1.4 Metode og Teori

Denne oppgaven vil forsøke å empirisk undersøke og tolke Lyches utsagn i tidsskriftet «Kringsjaa». Hvert kapittel vil fokusere på et spesifikt emne eller kategori som «Kringsjaa» og Lyche selv omtalte, fra deres fremstilling av Amerika, litterære inspirasjoner, religiøse tanker og filosofiske meninger, innovasjon, utdanning og politikk. Jeg vil også bruke det første kapittelet på oppgaven til å tegne et bredere bilde av Lyche som en person, hva slags liv og opplevelser han hadde før han stiftet «Kringsjaa» etter hans retur fra et tolv års opphold i Amerika.

2. Hans Tambs-Lyche, en kort biografi

Hans Tambs Lyche ble født i Fredrikshald 21. November 1859, sønn av Wilhelm Julius Lyche, en skipsfører. Ikke mye er kjent om Lyches barndom. Hans sin mor, Thomine Adelaide Tambs, døde da han var åtte år gammel, i 1867.

Lyches første reise utenfor landet var når han som femtenåring dro til Frankrike for å studere mellom 1874 og 1876. Deretter tok han en ingeniørutdanning i byggfag ved Kristiania Tekniske Skole, hvor han uteksaminerte i 1880. Samme år reiste Lyche til Amerika for første gang. Lyche oppholdt seg først i Chicago, som mange andre nordmenn som ankom kontinentet. Her ble han for første gang kjent med den Unitariske kirken, som på 1880-tallet hadde økende innflytelse på midt-vesten i Amerika. Den Unitariske kirkens udogmatiske syn på kristendommen og fokus på å spre «sannhet, rettferdighet og kjærlighet» appellerte til Lyches idealistiske verdenssyn.² Lyche oppholdt seg i Chicago i to måneder, før han fant seg arbeid ved jernbanebyggingen i den nordvestlige delen av delstaten Iowa. Her arbeidet han vinteren 1880-1881. Selv om kulden var intens og arbeidet hardt, var Lyche tilfreds med jobben. Han sov i telt og delte det med flere andre arbeidere. Denne opplevelsen nevner Lyche i en tidlig artikkel av «Redaktørens sofahjørne» i *Kringsjaa*. Han beskriver selskapet han hadde i arbeidsleiren slik:

«Tømmelig vilde, eventyrlystne krabater var de alle. En af dem havde streifet om i aarevis som jæger og cowboy. Men jeg kjendte dem allerede godt nok til at vide, at de alle, trods vildskab og raahed var de mest varmhjertede, opofrende kamerater, en kunde ønske sig, rede til at slænge livet hen hvad timee som helst for en ven eller for en sag, der havde vundet deres hjerte.»³

Disse mennene han jobbet sammen med, virker det som han kom godt overens med. Han nevner i samme artikkel at gjennom hans opplevelser i Amerika hadde han ikke funnet mange individer som ikke viste seg å være godhjertede, snille og oppofrende mennesker når han ble bedre kjent med dem.

² P. Knaplund: «H. Tambs-Lyche: Propagandist for America» *Norwegian-American Studies*, vol.24 (1970)

³ «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa* Hefte 3, Bind 1. s. 236

«Jeg har ikke mødt mere end 2-3 mennesker, som jeg vilde kalde slette, som synes at finde glæde i at gjøre ondt. Den ene af dem var en uvitende og derfor helt undskyldelig neger, - og der var nu meget godt i ham med. Og den anden og den tredie tør jeg tage feil af. Deres handlemaade lader sig kanske forklare paa en maade, der fritager dem for al dadel.»

Dette viser hvordan Lyche omgikk andre mens han oppholdt seg i Amerika. Han kom godt overens med de fleste, og tolererte alle han møtte på sine reiser. Dette forklarer Lyche i artikkelen fordi han mener mennesket er i seg selv naturlig gode, en refleksjon av hans idealer og religiøse verdier satt i praksis.

På høsten 1881 reiste Lyche til delstaten Pennsylvania for å bli utdannet som prest ved Meadvilles Unitariske Presteskole. Etter tre års opplæring ble han sendt ut som prest, for å tjenestegjøre i en rekke forskjellige lokalområder. Først tjenestegjorde Lyche i Janesville, Wisconsin mellom 1884 og 1885. Her møtte han Mary Rebecca Godden, som han ble gift med 24 Juni, 1885.

Liken etter bryllupet med Mary Rebecca, flyttet Lyche til Warwick, Massachusetts. Her fortsatte han å arbeide som unitarprest frem til 1889, senere igjen fra april 1892 til han flyttet tilbake til Norge samme år. Lyche trivdes godt i Massachusetts, hans oppholdstid her har hatt stor innflytelse på Lyches syn på hva han mente var idealsamfunnet. Boston spesielt så Lyche på som «Den nye verdens Paris».

Lyches arbeide, både som ingeniør og som unitarprest, gjorde at han omgikk et stort antall mennesker og opplevde en større variasjon av hva det amerikanske samfunnet besto av i 1880-tallets Amerikanske Stater. I arbeidet sitt som ingeniør omgikk han ofte de fattige, omreisende arbeiderne i de nye territoriene. Som unitarprest oppholdt Lyche seg også i de eldre, rikere og høyere utviklede delene av Amerika. Her opplevde han småsamfunn som besto av høyt utdannede individer i rike lokalområder. Selv om det virker som Lyche trivdes godt i begge tilfellene, virker det som det var spesielt småsteder som Warwick at Lyches mente man så det beste av det amerikanske samfunnet hadde å by på. Dette betyr likevel ikke at han glemte eller overså andre deler av Amerika han hadde opplevd, men for Lyche var det Ny-England som viste Amerikas fulle potensial.

Lyche tar arbeid som ingeniør nok en gang fra og med 1889. Da reiste han rundt om i flere deler av Amerika for å finne arbeid. Han arbeidet i Macon, Georgia da sønnen Ralph Tambs-Lyche ble født der i 1890. Lyche skal også ha vært så langt vest som byen Helena i delstaten Montana, noe han skriver om i en artikkel om «det fjerne vesten» i *Kringsjaa*.

Grunnen til at Lyche gikk fra å arbeide som unitarprest på fulltid virker litt usikkert, med flere potensielt motstridende påstander i forskjellige kilder. Sigmund Skard mener det var grunnet Lyches radikale politiske utsagn som gjorde at han for en tid måtte gå tilbake til å jobbe for jernbanen og vekk fra menigheten i Massachusetts.⁴ Det virker som disse utsagnene omhandlet Haymarket opptøyene, hvor det i etterkant ble henrettet fire anarkister. Lyche tok offentlig til ordet mot dommen da den ble avsagt i 1887.⁵ Paul Knaplund skriver i sin tekst om Lyche at grunnen til at han gikk tilbake for å arbeide som ingeniør var den lave lønnen som unitarprest, da han på denne tiden hadde en voksende familie som han måtte brødfø.

Ifølge Knaplund vurderte Lyche i 1890 å flytte nærmere Boston, hvor han ville jobbe deler av året som foreleser og journalist og det meste av året som Ingeniør. Dette ble aldri en virkelighet, i stedet returnerte Lyche til Warwick i 1891, hvor han igjen jobbet som unitarprest et år til.

Likevel virker det som om Lyche ikke var fornøyd med livet i Amerika, selv om han beskriver tiden sin der positivt, virker det som at han følte som han kunne gjøre mer med livet. I et brev til sin venn, pastor J. C. Duncan fra 11. November 1891, skriver Lyche at:

I have a feeling that the ministry will not draw out what is best in me, but repress it.⁶

Dette sitatet viser at interessene til Lyche hadde forandret seg. Han var ikke lengre tilfreds med arbeidet som pastor, selv om han trivdes godt i Massachusetts. Innen et år fra dette brevet ble skrevet, ville Lyche og familien ha flyttet til Norge. Innen 18 måneder ville tidskriftet *Kringsjaa* være en realitet.

⁴ Sigmund Skard, *USA i Norsk Historie 1000 – 1776 – 1976*. Oslo: Det Norske Samlaget, 1976.s. 260

⁵ Øyvind T. Gulliksen, *Norsk Biografisk Leksikon: «Hans Tambs Lyche»* 2005.

⁶ P. Knaplund: «H. Tambs-Lyche: Propagandist for America» *Norwegian-American Studies*, vol.24 (1970)

2.1 Etableringen av Kringsjaa

Ifølge Knaplund ble aldri Lyche amerikansk statsborger, noe som antyder at det alltid var Lyches plan å returnere til Norge. Likevel oppholdt Lyche seg lengre i USA enn de fleste som returnerte. Han etablerte familie og fant seg fast arbeid flere steder før han endelig returnerte etter tolv lange år i Amerika. Selv om Knaplund mener at dette var hans plan fra starten av, virker det som om Lyche kan ha vurdert å bosette seg permanent i Amerika. At han aldri søkte om statsborgerskap, kan muligens også tolkes som et bevis på Lyches egen usikkerhet mens han bodde i Amerika. Det er sannsynlig at Lyche planla fra starten av å reise tilbake til Norge etter noen år, men at hans opphold i Amerika ble lengre enn hva han opprinnelig hadde planlagt. Etter å ha giftet seg med en amerikansk kvinne og funnet fast arbeid som unitarprest fant Lyche seg et eget liv i Amerika. Det virker som om det var muligheten til å bli redaktør for sitt eget tidsskrift som til slutt motiverte Lyche til å flytte tilbake til sitt gamle hjemland.

Lyche skriver i et brev til Dagbladet i mai 1892, om det britiske tidsskriftet «Review of Reviews», som ble utgitt i London fra 1890. Det samlet vitenskapelige artikler fra aviser og tidsskrifter verden over og oversatte dem til engelsk. Amerika fikk allerede samme år som «Review of Reviews» ble først utgitt sin egen versjon av tidsskriftet; «The American Review of Reviews». Denne typen tidsskrift mente Lyche at Norge også trengte.

Det synes mig at være en skam, at vi nordmænd ingen Fremmedrevue ejer. Det er sikkert nok et slaaende bevis paa, at vi mangler foretagsomhed, mangler amerikanernes evne til at benytte sig af alle fordele og forhold.

La oss opprette det store, centrale kulturmarked, organisere vore i alle lande spredte evner, kræfter og literære arbejdere, kort sagt begynde med en virkelig stor international Fremmedrevue,- stor efter udenverdenens maalestock.⁷

Det virker her som Lyche foreslo at andre burde organisere et slikt tidsskrift. Om han i denne tid hadde planer om å selv lede et slikt tidsskrift er det vanskelig å vite. Lyche hadde i årevis skrevet artikler som han sendte til norske aviser, så hans erfaring og interesse for slikt arbeide var klart som dagen. Kanskje han håpet å finne ut gjennom en slik artikkel om det

⁷ Dagbladet, 15. Mai, 1892

fantas interesse blant nordmenn flest for et slikt skrift, eller kanskje ønsket han å få kontakt med et forlag som var villig til å gi ham støtte til å utgi tidsskriftet.

Likevel var det ikke slike artikler som var nøkkelen til at Lyche ble redaktør for sitt eget tidsskrift. Lyche hadde viktige kontakter både i Amerika og Norge som ga ham nok støtte til å få startet et tidsskrift. I Ny-England ble han godt kjent med mange intellektuelle personer gjennom den Unitariske Kirken. Et eksempel på dette var Oliver Wendell Holmes senior, en amerikansk forfatter. Lyche lar han skrive en artikkel i en tidlig utgave av *Kringsjaa*, i en seksjon som vanligvis ville vært en del av hans egen «Redaktørens sofahjørne».⁸ Dette var et sjeldent tilfelle for Lyche, som muligens viser hvor stor respekt han hadde for Holmes. Lyche hadde også viktige kontakter i Norge, både under sin tid som redaktør og under hans oppholdstid i Amerika. Han hadde i årevis skrevet artikler som fra tid til annen ble utgitt i norske aviser som *Dagbladet* og *Samtiden*. Gjennom disse artiklene fikk han anerkjennelse av norske lesere og journalister, som kunne ha gitt ham de kontaktene han trengte for å etablere *Kringsjaa*. Lyche hadde også andre viktige kontakter i Norge og et eksempel på dette kan vises gjennom hans regelmessige brevveksling med Bjørnstjerne Bjørnson. Tvitekkja, i sin masteroppgave «Hans Tambs Lyche and America», sier disse brevene beskriver et utviklende forhold mellom Lyche og Bjørnson, som er spesielt amper når det angår *Kringsjaa*.⁹ Det virker som om Bjørnson ikke har fullstendig tro på *Kringsjaas* suksess, noe Lyche tar personlig. Likevel virker det som om Bjørnson etterhvert støtter Lyche, ettersom ordvekslingen mellom Lyche og Bjørnson virker mye varmere få år etter tidsskriftets utgivelse. Jonas Lie blir også nevnt av Lyche som en viktig støttespiller under tidsskriftets dannelse i 1898.¹⁰

Lyche returnerte til Norge sommeren 1892. Ifølge flere kilder virker det som om dette opprinnelig kun var en feriereise, men det endte med at han flyttet permanent til Kristiania.¹¹ Igjen virker det ikke som det nødvendigvis var planlagt av Lyche når han først kom til Norge, men at han enten ble overtalt til å bli i Norge eller at han klarte å overtale andre til å støtte ideen om et nytt tidsskrift. Hva enn den avgjørende faktoren var, Hans

⁸ «Redaktørens Sofahjørne,» *Kringsjaa* Hefte 11, Bind 1. (1893) s. 869-872.

⁹ Olav Tvitekkja, «Hans Tambs Lyche and America His image of it and how he was influenced by American ideas.» Universitetet i Oslo, 1973. s. 6-7

¹⁰ «H. Tambs Lyche», *Kringsjaa*, hefte 7, Bind 11. (1898) s. 555

¹¹ N. J. Ringdal, *By, bok og borger. Deichmanske bibliotek gjennom 200 år* s. 102

Tamb's Lyches ferie i Norge endte med etableringen av et tidsskrift hvor hans opplevelser i og lidenskaper for Amerika ble uttrykt for et norsk publikum. «Kringssaa» valgte Lyche å kalle tidsskriftet.

I den første utgaven av tidsskriftet, gir Lyche uttrykk for sitt mål med «Kringssjaa», et verktøy for spredning av opplysninger og kunnskap.

Redaktøren har fast tro paa de gode virkninger af al slags oplysning og al slags kundskab. Lidt efter lidt gjennemsyrer de et folks hele karakter, rensar sindet, varmer hjertet, styrker viljen og giver os et friskere, kjækkere liv med videre syn og ædlere smag. Derfor mener han, at alene det, at holde folk underrettet om alt, hvad der foregaar i verden, om alle nye fremskridt paa det materielle, som aandelige omraade, er et arbeide, der vel er en mands fulde kraft værd. – Og *det og alene det* vil blive «Kringssjaas» program. Det har ingen sag at tjene uden oplysningens og kulturens. Det har intet partis, ingen skoles ærindringer at gaa. Det vil bringe sine meddelelser fra alle hold og blot lægge an paa at skaffe læseren en fuldstændig og alsidig udsigt over tidens liv.¹²

2.2 Arbeidet i Kringssjaa

Det virker som om de første årene etter etableringen av «Kringssjaa» var en turbulent periode for tidsskriftet. Som tidligere nevnt var det flere Lyche korresponderte med som ikke hadde høye forventinger til det nye tidsskriftet Lyche arbeidet med, inkludert Bjørnson. Usikkerheten bak tidsskriftet har kanskje mest med fokuset Lyche setter. Kringssjaa blir beskrevet av slik av Ringdal: «Kringssjaa virker, selv på en moderne leser 90 år senere, uvanlig kosmopolitisk og utadventt, og det er i svært liten grad sentrert om Norge.»¹³ Det var muligens dette fokuset på utlandet og spesielt på Amerika flere tvilte på om ville slå an blant norske lesere. Men Lyches iherdige arbeid med Kringssjaa ville i lengden klare å skaffe seg et fast publikum, men ikke uten problemer. I en kort artikkel fra sommeren 1894, skriver Lyche at antallet abonnementer må økes med 500 innen slutten av året.

¹² «Redaksjonelt: Til «Kringssjaas» læsere», *Kringssjaa*, Hefte 1, Bind 1. s. 32

¹³ Ringdal, s. 102

*Tidsskriftet udgaar nu i noget over 3000 exemplarer; men tallet maa drives op til 3500, for at forlæggeren skal være sikret mod tab og faa sit arbeide betalt.*¹⁴

Det virker klart at «Kringsjaa» klarer å nå dette antallet abonnementer i løpet av 1894, ettersom tidsskriftet fortsetter å utgis i 1895 og tidsskriftet fortsetter å vokse i antallet lesere i årene som følger. Ifølge Paul Knaplund hadde Kringsjaa over 5000 abonnementer våren 1898, noe som viser en jevn vekst i antallet lesere hvert år for tidsskriftet.¹⁵ Etter flere års utgivelser, kan det virke som om Kringsjaa hadde fått en fast plass blant de norske tidsskriftene utgitt i denne perioden.

Kringsjaa utviklet seg til å bli et innflytelsesrikt organ i intellektuelle kretser i Norge. Gjennom Kringsjaa forsøkte Lyche å få en større påvirkning på det norske samfunnets utvikling, i en tid hvor store forandringer var i ferd med å skje. Dessverre ville ikke Lyche leve lenge nok til å se flere av disse utviklingene. Omtrent fem år etter at Kringsjaa utga sin første utgave, døde Lyche av tuberkulose. Kringsjaa fortsatte utgivelsen tolv år til, før redaksjonen lukket sine dører for siste gang våren 1911. Selv om tidsskriftet ble utgitt dobbelt så lenge uten Lyche som redaktør, var tapet av tidsskriftets første redaktør veldig merkbart. Lyches unike synspunkter og livserfaringer ga tidsskriftet en identitet som aldri kunne gjenskapes med andre bak rattet. Slik beskriver Lyche arbeidet sitt i Kringsjaa i sin siste artikkel i tidsskriftet:

«Kringsjaa» er ikke saa fragmentarisk, som enkelte tør have ment. Jeg har søgt at have en plan gaaende gennem det hele og at give det en vis aandelig enhed.¹⁶

Det ble umiddelbart merkbart at tidsskriftets fokus går fra å være sentrert rundt Amerika, til et mer sentraleuropeisk perspektiv. Redaktørene som følger Lyche hadde ikke samme lidenskapen for det amerikanske samfunnet eller et slikt sterkt ønske om å formidle dets idealer eller dyder. Lyches visjoner om å inspirere det norske samfunnets utvikling gjennom å formidle utviklingen i Amerika, virker som det døde med redaktøren selv.

Hans Tambs Lyche døde 16. April 1898. Han blir hedret i Kringsjaa for «Vel utført, opofrende, aldrig svigtende arbeide.» Det fortelles videre at det siste Lyche sa til den nye

¹⁴ «Redaksjonelt: Kringsjaas venner», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 4. s. 67

¹⁵ P. Knaplund "H. Tambs-Lyche: Propagandist for America" *Norwegian-American Studies*, vol.24 (1970)

¹⁶ «H. Tambs Lyche», *Kringsjaa*, Hefte 7, Bind 11. s. 555

redaksjonen var «Glem mig ikke med en gang», noe de svarer i en artikkel med at han aldri ville trengt å engste seg for. Likevel virker det i ettertid som Lyches arbeid gjennom «Kringsjaa» har blitt oversett eller glemt, selv om hans bidrag i utviklingen av det norske samfunnet har vært svært viktige.¹⁷

I innledningen til boken «Lysstreif over livsproblemer», en samling av tekster skrevet av Lyche for «Kringsjaa» og samlet sammen av hans hustru, skriver Christen Collin om Lyche:

Hans bramfrie, elskelige personlighed, paa en gang stilfærdig og gjennemflammet af en vedholdende glød, er den største gave han bragte med hjem til sit fædreland. Han efterlader ingen anden arv end det verk, han begyndte, og som han prægende med sit merke. Den bedste maade, hvorpaa vi kan sørge over hans altfor tidlige bortgang, er ved at leve os ind i hans livsverk og prøve at føre det videre.¹⁸

¹⁷ P. Knaplund "H. Tambs-Lyche: Propagandist for America" *Norwegian-American Studies*, vol.24 (1970)

¹⁸ C. Collins «Forord» i *Lysstreif over livsproblemer*, s. 12

3. Lyches beskrivelse av Amerika

I mange av artiklene Lyche skrev for *Kringsjaa*, var Amerika ofte et forbilde han mente det moderne norske samfunnet kunne lære av. Gjennom sine egne opplevelser av mennesker, samfunn og teknologiske fremskritt, forsøkte Lyche å gi leserne av «*Kringsjaa*» et bredere bilde av dette landet. Amerika blir her fremstilt som et samfunn som Norge kunne etterligne, eller la seg inspireres av.

Lyches problemer med det norske samfunnet var som oftest i holdninger og livssyn, hvor han mente at mange nordmenn kunne lære av amerikanerne. I de fleste artikler Lyche skrev om det norske samfunnet, ble USA nevnt på et eller annet vis. USA er det eneste landet Lyche nevner med slik hyppighet i tidsskriftets redaksjonelle artikler utenom internasjonale nyheter.

Lyche mente Amerika ofte ble fremstilt på en urettferdig og feil måte av den norske pressen. Han mente korrespondentene vanligvis ikke hadde et godt nok perspektiv på det amerikanske samfunnet til å gi innsiktsfull kritikk. «Amerika er et stort land» sa Lyche, hvor tilstander og forhold varierer stort, like mye som i forskjellige landsdeler av Norge.

Perspektivet som gis av Amerika er ofte «Det Skandinaviske Samfunnet i Amerika», ikke det øvrige amerikanske samfunnet.¹⁹ Lyches poeng i en debatt om norsk fremstilling av Amerika, var at nordmenn trengte å forstå det amerikanske samfunnet dypere og bedre for å gi en solid kritikk av det man så. Uten denne forståelsen blir kritikken kun misforståelser eller irriterende baksnakking ifølge Lyche. Lyches lange opphold i Amerika ga han et bedre innblikk i det amerikanske samfunnet enn en vanlig journalist, etter hans egen oppfatning. Ved å ha oppholdt seg i Amerika i tolv år, der han reiste gjennom mange delstater i sitt arbeid, først som ingeniør og senere som unitarprest, hadde Lyche blitt bedre kjent med mange mindre samfunn i landet. De individene han møtte og samfunnene som han oppholdt seg i, ville han ofte fortelle om i tidsskriftet. De store byene blir beskrevet som elegante og moderne, mens mindre småsteder i vesten beskriver han som «anarkiske samfunn».²⁰ Men selv disse delene av Amerika så Lyche likevel på med et positivt lys. Dette var kun «den ville vesten» som måtte temmes av den voksende sivilisasjon. Fra Lyches perspektiv var det en

¹⁹ «Amerikanske korrespondanser," *Kringsjaa* hefte 3, bind 2 (1893). 204-206

²⁰ «Fra det fjerne vesten," *Kringsjaa* hefte 6, bind 3 (1894). 401-409

konflikt som ble drevet gjennom de fire mest sentrale bygningene i en nyetablert småby: kasinoet, saloonen, kirken og skolebygget. Lyche mente at de to første bygningene dominerte i de første årene etter grunnleggelsen av byen. Kasinoet og saloonen trakk mange arbeidere og «eventyrere» til seg i disse tidlige årene, men de ville aldri vinne over kirken og skolebygget i lengden. Det var kirken og skolen som ville dominere fremtiden for slike samfunn, hvor byens innbyggere ville bli oppdratt og kristnet. Det var gjennom prestens religiøse arbeid og lærerinnens oppdragelse av både barn og voksne at sivilisasjonen ble brakt til slike småsteder. «Den ville vesten» måtte med tiden vike for slike institusjoner, ifølge Lyche.

3.1 Lyche og Hamsun, motparter i en større diskusjon

Lyches beskrivelse og opplevelse av Amerika var i konflikt med mange andre nordmenn som hadde oppholdt seg der i samme tidsperiode. Av disse andre nordmennene, var kanskje den viktigste motstanderen Knut Hamsun.

Hamsuns opplevelser i Amerika hadde vært veldig annerledes enn Lyches. Begge hadde først ankommet Amerika og bosatt seg i byen Chicago på 1880-tallet, for så senere å reise til andre delstater. Hamsun ankom Chicago i 1882, kun to år etter Lyche hadde bodd der. Hamsun hadde ikke samme utdanning som Lyche, en ingeniør, som muligens kunne finne bedre betalt arbeid i bedrestilte deler av byen og landet i helhet. Hamsun var heller sjeldent utenfor storbyene Chicago og Minneapolis, og oppholdt seg i lokalområder som var dominert av norske innvandrere. Han var uten et etablert yrke og var et ukjent navn innenfor litteraturen når han ankom Amerika. Det var ikke før hans retur til Norge og utgivelsen av hans bok «Fra det Moderne Amerika» at Hamsun ble anerkjent og oppnådde suksess. Dermed ble Hamsuns perspektiv på Amerika sett ut fra den med lavest rang i samfunnet, i et miljø av nyankomne som forsøker å etablere seg i et nytt og ukjent land. Lyches reiser og opplevelser var til forskjell mye mer variert både fra et geografisk og demografisk perspektiv. Hvor Hamsun omgikk nesten kun norske nyankomne og førstegenerasjonsinnvandrere fra hjemlandet, var Lyche i større grad en del av et større amerikansk samfunn, utenfor «norske» miljøer og Midtvesten hvor de fleste nordmenn reiste og bosatte seg. Ved jernbanen omgikk Lyche mange vanlige arbeidere av hva det kan tenkes er en større variasjon av innvandrere fra et stort antall europeiske land. Mens i hans tid som unitarprest kom Lyche i direkte kontakt med en rikere middelklasse som hadde bodd

i Amerika i flere generasjoner, som han senere benyttet som eksempler for å definere «Amerika» som samfunn.

Denne forskjellen i deres erfaringer gir også utslag i Hamsuns og Lyches beskrivelser av landet. Hamsun har et heller pessimistisk syn på Amerika som et land dominert av materialisme og pengedyrkning. Sigmund Skard beskriver Hamsuns kritikk som først og fremst en kontrast til hvordan Bjørnson og Jansson hadde skildret Amerika i sine beskrivelser noen år tidligere.²¹ Med sine egen kritikk basert på personlige erfaringer, utviklet Hamsun derfor et annerledes perspektiv på Amerika som den norske leseren fikk oppleve. Likevel virker det også ifølge Skard som om Hamsun ikke var spesielt interessert i det Amerikanske samfunnet, som han beskriver som «dette græsselige Amerika ... det interesserer mig ikke det ringeste».²² Lyche viser en mye dypere fascinasjon for det Amerikanske samfunnet i sine beskrivelser av landet. Oppfatningen av at Amerika er et «kjedelig uformet og uskjønt» mener Lyche kommer av at de fleste norske innvandrere ser kun slettelandene i Midtvesten, aldri resten av hva Amerika har å by på.

Herfra [Midtvesten] faar vi omtrent alle vore indtryk og billeder af Amerika. Herfra skrev ogsaa Knut Hamsun. Det er et rigt, voksende land; men *i det store hele* (med ikke faa betydelige undtagelser) et ensformigt, kjedelig sletteland. Og det er endnu for store strækningers vedkommende nybyggerland. [...] Lad os sige, at dette land udgjør en trediedel af de Forenede Staters areal; de øvrige to trediedele kjender vi da omtrent ikke det ringeste til.²³

Lyche presiserer først og fremst at Amerika er et sammensatt land, med store geografiske og kulturelle forskjeller avhengig av hvor man befinner seg i landet.²⁴ Men det er i Ny-England Lyche mener man kan finne den beste delen av hva Amerika har å by på. I denne sammenligningen med Hamsun, ser vi at disse to skribentene fokuserer på forskjellige geografiske områder av Amerika for å definere landet og samfunnet som eksisterte der. Hamsuns fokus ligger på Midtvesten, mellom Chicago og Minneapolis, mens Lyche fokuserer på Ny-England, omkring byen Boston. Skard definerer den største forskjellen mellom

²¹ Skard, s. 256

²² Ibid s. 257

²³ «Fra Yankeeernes land.», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 9. s. 163

²⁴ «Billeder fra Ny England», *Kringsjaa*, Hefte 13, Bind 3. s. 961

Hamsun og Lyche gjennom deres erfaringer utenfor deres valgte fokusområder. Lyche kjente Amerika utenfor Ny-England, han hadde hatt mange opplevelser og levd mye av sin tid i Amerika utenfor Boston og Massachusetts. Han hadde levd i det allmenn amerikanske samfunnet og opplevd kulturlivet i mange deler av Amerika, både i nord, sør, øst og delvis vestover i de amerikanske statene. Disse erfaringene gjorde at han hadde bredere innsikt og kunnskap om Amerika enn de fleste.

De reportasjene han gjorde om Amerika, bygd på solide fakta, viser hvor godt Lyche kjente til landet etter hans tolv år langt opphold.²⁵

3.2 Norges syn på Amerikansk kultur

Det virker ikke som Lyches optimistiske syn på Amerika var populært i hans egen samtid. Lyche omtaler dette i en artikkel fra Februar 1897.

Der er intet i veien for, at en nordmand kan finde Frankrike vakkert og Italien guddommeligt. Han kan faa lov til at falde i salig henrykkelse over Japan, Kina, Rusland, Grønland eller Kongostaten. Ingen falder paa at se fædrelandssvig i det. Men ve ham, finder han noget vakkert i Amerika! Det er fædrelandsforræderi allermindest. Det viser, at han er en daarlig nordmand og ingen smag eier. Jeg har ikke mindste begrep om, *hvorfor* det er saaledes; kan ikke engang gjætte paa nogen aarsag; jeg kan blot du af en rig erfaring konstatere faktum. At finde noget vakkert i Amerika er en utilgivelig synd, og jeg tilstaar mig selv dypt og uigjenkaldelig skyldig i den.²⁶

Gjennom denne beskrivelsen ser vi lettere hva den godkjente oppfatningen av Amerika var i perioden hvor Lyche var redaktør for *Kringsjaa*. Å rose Amerika for sine goder ble ikke akseptert på lik linje med å rose andre Europeiske eller mer eksotiske land. Det var et heller mistenksomt syn på Amerika som dominerte i det norske og, mest sannsynlig, hele Europa. Muligens kommer denne oppfatningen av Amerika fra England, et land som hadde stor innflytelse på Norge i perioden. Det engelske synet på Amerika kan ha funnet sin opprinnelse etter Uavhengighetskrigen, eller kommet fra Englands generelt nedsettende syn på sine kolonier og dets innbyggere.

²⁵ Skard, s. 262

²⁶ «Fra Yankeeernes land.», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 9. s. 161

Hva enn grunnen var for det mistenksomme synet nordmenn hadde på det amerikanske samfunnet, er dette synet på Amerika noe Lyche ønsker å forandre med sine innlegg i *Kringsjaa*. Dette er ikke den eneste grunnen til at *Kringsjaa* blir grunnlagt, Lyche har en stor variasjon av interesser som han vil utforske og formidle med tidsskriftet, men det blir et sentralt tema som Lyche ofte omtaler i sine artikler. Han forklarer i flere artikler den amerikanske samfunnsstrukturen og dens viktigste verdier, spesielt fokuserer Lyche på å utdype hvordan Norge kan lære av Amerika. Hva nordmenn kunne lære av amerikanerne for å lykkes på samme måte som menneskene Lyche møtte på den andre siden av Atlanterhavet.

3.3 «Grit»

En sentral del av Lyches kritikk mot det norske samfunnet og hva som kunne læres av USA blir oppsummert i uttrykket «grit». Lyche beskriver meningen av ordet som «å kunne finne seg til rette under alle slags forhold og anvende alle sine egenskaper og kunnskaper til å ta fatt på det som ble sett på som nesten umulig.» Lyche mente betydningen av «grit» var $\frac{3}{4}$ vilje og $\frac{1}{4}$ snarrådighet.²⁷ Nordmenn manglet ikke snarrådighet, det er heller viljen som trengtes for å bli forbedret utgave av seg selv. Denne viljen beskrev Lyche at ga menn mot og selvsikkerhet til å arbeide og lykkes i alle slags bransjer. Lyche kritiserte at mange nordmenn som reiste til Amerika med utdannelse eller erfaring fra viktige arbeidsfelter ikke startet egne bedrifter, og var villig til å la andre utnytte deres arbeidskraft og kunnskaper. Lyche brukte her sin egen erfaring som ingeniør i Amerika som et eksempel på et slikt tilfelle;

Det er fuldt op af norske tegnere i ingeniørkontorerne derover; men planlægning og udførelse er gjerne altid amerikanernes verk.²⁸

Hvis nordmenn kunne lære seg å tenke selv og ha høyere ambisjoner, mente Lyche at Norge kunne fort bli til et land på lik linje med De Forente Stater. Det som holdt nordmenn tilbake, mente Lyche, var deres frykt for å prøve nye ting. Amerikanerne var banebrytende og uredde for å ta sjanser på nye ambisiøse prosjekter, noe som var sentralt i Lyches definisjon av «grit». Hvis slike prosjekter feilet, ville amerikaneren fortsette å prøve ut nye ting til de endelig lyktes.

²⁷ "Grit" *Kringsjaa*, hefte 12, bind 2 (1893). 923-927

²⁸ "Grit" *Kringsjaa*, hefte 12, bind 2 (1893). 924

Denne banebrytende ånden som amerikanerne hadde gjennom sin personlige «grit» var noe Lyche ønsket at nordmenn kunne etterligne. På kortere sikt var det teknologi og arbeidsteknikker som kunne brukes på norske arbeidsplasser og industrier som interesserte Lyche.

3.4 Plikt og Patriotisme

Et annet ideal som Lyche mener amerikanerne er i besittelse av er at de vektlegger «plikt» over alt annet. Lyche mener et folks karakter, ideer og idealer kan oppsummeres i et enkelt ord, et begrep de verdsetter over alt annet.²⁹ Blant franskmenn er dette ordet «ære», blant Tyskere «kjærlighet», mens blant anglosakserne er dette ordet «plikt». Lyche mener det er denne medfødte pliktfølelsen som i forbindelse med sin sunne sans og praktiske natur, har gitt moderne engelsktalende land en dominerende rolle. En engelskmann eller amerikaner er villig til å sette sin plikt foran egen lykke og fornøyelse, mener Lyche.

Til forskjell, er ikke «plikt» særlig høyt aktet i Norge. Det blir heller latterliggjort og sett på som gammeldags og trangt, stivt og mørkt. «Moro» er ordet nordmenn lever av, mener Lyche. Vi bryr oss mer om vår egen tilfredsstillelse enn samfunnets beste. Personlig fornøyelse blir verdsatt høyest. Nordmannens individualitet verdsettes høyere enn hans plikt både til samfunnet og til sine nærmeste venner og familie. Lyche argumenterer med at når en person verdsetter sin plikt ovenfor andre, verdsetter en også kjærlighet og livets verdi. Man lever et lykkeligere liv når man følger sin plikt, sier Lyche.

Et annet ord som Lyche bruker for å beskrive amerikanerne er patriotisme, en tilbedelse av fedrelandet og de er stolte av sin nasjon.

Amerikanerne er et næsten overpatriotisk folk. Man kunde vist endog gjerne, naar talen er om folkets store masse, stryge ordet «næsten». De omfatter sit land med en dyb og reel kjærlighed og en beundring og tilbedelse, som undertiden virker latterlig. Og denne patriotiske aand lægger de af al magt an paa at fostre i den opvoxende slegt. Fædrelandsdyrkelsen er en hel religion. Og den er som sagt absolut ærlig. Ingen der kjender amerikanere, vil betvile det; ingen, der har seet dem «hilse flaget» ved

²⁹ "Pligt" *Kringsjaa*, hefte 1, bind 3 (1894) 72-76

store folkemøder eller hørt dem skrike sig hæse af jubel over en talers heldige og vakre ord om fædrelandet.³⁰

Denne stoltheten over egen nasjon blir fremstilt som en positiv side av den amerikanske identiteten, selv om det virker som Lyche mener den kan bli dratt litt for langt til tider. Lyche konkluderer med at denne ærlige dyrkelsen av flagget, et symbol på samfunnet og hva fedrelandet betyr for dem, vil kun «styrke de beste krefter i menneskene». Det er likevel merkbart at Lyche ikke på noen måte sammenligner Amerika med Norge i denne korte artikkelen. Lyche ser ikke ut til å være interessert i å fremme patriotismen som en Amerikansk dyd som Norge burde ta etter. Muligens er dette fordi norsk nasjonalisme allerede eksisterte på et nivå Lyche var fornøyd med.

Lyche går videre inn på sine tanker om «fedrelandskjærlighet» i en artikkel fra August 1894. Her forsvarer Lyche ideene om patriotisme og fedrelandskjærlighet i motsetning til Tolstoj, som argumenterer i sine tekster med at en slik tankegang oppfordrer krig og konflikt. Lyche er uenig i dette utsagnet. Han mener flere typer fedrelandskjærlighet kan ha både positive eller negative påvirkninger. Han er enig i at det finnes nasjonalister og patrioter som oppfordrer til krig, splittelse og hat. Men Lyche mener at patriotismen selv heller bygger på kjærlighet til sitt land og forsvar av dets folk. Lyche mener dette er en positiv patriotisme som må videreutvikles.

At sætte fædreland over ret og barmhjertighed er naturligvis trangsynthed og daarlighed, og den tid er vist ikke ganske fjern, da de mest patriotiske mænd vil negte at følge sin regjering, naar den øver uret mod andre, vil negte den lydighed, vil stille sig mod den, naar den vil krænke andre nationers ret eller frihed. Ret og frihed er mere end nationalitet. Loyalitet mod dem er nødvendigere og større end fædrelandskjærlighed.³¹

Patriotisme og fedrelandskjærlighet er positivt, ifølge Lyche, så lenge det ikke går utover andre viktigere idealer. Lyche omtaler slik fedrelandskjærlighet også når han mimrer om sin tid i sørstatene. Lyche oppholdt seg i Macon, Georgia, når den tidligere presidenten av Amerikas Konfødererte Stater, Jefferson Davies, døde i desember 1889. Han skriver her hvor

³⁰ «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, hefte 8, bind 3. s. 632

³¹ «Redaksjonelt: Fædrelandskjærlighed», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 4. s. 230

imponert han var ovenfor både sydstatene, som æret en slik leder selv om han hadde ledet dem inn i et slikt nederlag, og nordstatene, som ærbødig lot denne mannen bli hedret. Ifølge Lyche hadde fedrelandskjærligheten samlet nord- og sør-statene etter krigen, noe som gjorde at en slik mann kunne hedres på en slik måte.³²

3.5 «Make the most of yourself»

Et lignende punkt som står sentralt i det Lyche mener nordmenn burde lære av amerikanerne, vises i uttrykket «Make the most of yourself».³³ Dette uttrykket karakteriserer Amerika spesielt godt, mener Lyche, og som han savner i det norske samfunnet. En tro på individets evne til å utvikle egne kunnskaper og evner, pluss en forståelse av at lykke og glede er bundet sammen med individets utvikling. Amerikanerne jobber konstant for å bedre seg selv, både gjennom sitt arbeidsliv og intellektuelle studier av litteratur. Denne tørsten etter å bli en bedre utgave av seg selv er noe Lyche vil at nordmenn skal føle. Mens en amerikaner investerer i bøker og sin egen utvikling, bruker nordmannen heller pengene på alkohol og annet kortsiktig lyst. Lyche mener dette må forandres.

La os faa en boghylde i hvert hjem! [...] En bog om aaret giver mere udbytte end 365 drammer. [...] Bøger har vi ikke raad til at gaa foruten.

Det er kun gjennom indre vekst at livets verdi økes, og ingenting lønner seg mer enn dette.

3.6 Ny-England: et idealsamfunn

Lyche bruker spesielt Ny-England når han sammenligner Norge og Amerika. Selv om han ofte bruker eksempler fra sine opplevelser i mange andre områder av USA, virker dette som et idealsamfunn han mener Norge bør etterstrebe.

Lyches fiksering på Ny-England som sitt ideelle samfunn, stammer naturligvis fra hans eget opphold i Warwick, Massachusetts. Som en av de første koloniene som brøt seg løs fra Storbritannia under uavhengighetskrigen, var Massachusetts en av de eldste og mest utviklede statene i unionen. I en artikkel skrevet i Dagbladet høsten 1892, rundt samme tid som Lyche returnerte til Norge, beskriver han den høye levestandarden han opplevde i Ny-England.

³² «En historisk randbemerkning.», *Kringsjaa*, Hefte 9, Bind 9. s.650-654

³³ "Make the most of yourself" *Kringsjaa*, hefte 3, bind 3 (1894) 228-231

Aldrig Filler og aldrig skittenhed --- og aldrig aldrig drukkenskap. Allevegne raader velstand. Fattigdom synes saa godt som udryddet. Folk er alle velkledte og ser tilfredse, glade lykkelige du. Luften er fuld av smil og latter.³⁴

Han beskriver også hvordan man finner større likestilling mellom menn og kvinner i Ny-England enn man ville finne andre steder, en utvikling som kun har forbedret kulturen i Ny-England ved å gi kvinnene en tydeligere stemme i samfunnet.

Jeg har i det hele intet steds seet saa mange virkelig vakre mandsansigter – kraftige og milde, rene og ideelle – som i Ny-England. Og kvinden er der som overalt – ifølge Bibelen – den anden og naturligvis forbedrede udgave af mennesket, om end forskjellen synes mindre, hvad karakterens moralske sider betræffer, end andre steder. Mænd og kvinder staar hinanden nærmere, omgaaes ogsaa mere som kamerater og har til sammen taget et skridt frem paa menneskelighedens vei. Yankee 'en har med andre ord lidt mere kvindenatur i sig – lidt mere finhet, følsomhed hensynsfuldhed end mænd flest i andre lande.³⁵

Lyche sammenligner staten Massachusetts med Norge, ettersom de har et lignende folketal og lignende naturlig klima.³⁶ Bøndene er fattige og må gjøre alt arbeid selv, uten tjenestepiker eller husmenn som norske bønder har. Likevel holder innbyggerne seg engasjerte i politiske utviklinger og samfunnsdebatter. De er også godt opplyste både når det gjelder nyheter og litteratur.

Det er gjennom ihærdigt arbeide, energi og foretagsomhed alene, at de to millioner er blevet til et velstaaende folk og den nye verdens ledende folk. Boston er i Amerika, hvad Paris saa længe har været i Europa.

Det er også et større utvalg av aviser og tidsskrifter der enn i Norge, grunnet en større etterspørsel. Kanskje var det et av disse tidsskriftene som inspirerte Lyche til å starte *Kringsjaa* i Norge, slik at det norske publikumet ville få sansen for lignende medier.

³⁴ Tvitekkja, s. 92 (sitat fra Dagbladet 2. Aug. 1892)

³⁵ «Fra Yankeeernes land», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 9. s. 168-169

³⁶ «Redaksjonelt: Amerikanske Presseforhold», *Kringsjaa*, hefte 8, bind 2. s. 606-608

Denne innflytelsen amerikanske tidsskrifter har er synlig i en tidlig artikkel fra Lyche, hvor han oppfordrer Kringsjaa lesere til å danne «Kringsjaa-klubber».³⁷ Lyche foreslår for sine lesere å samle seg i klubber hvor de kan diskutere artikler, nyheter og litteratur som de leser i tidsskriftet hans. Dette var noe Lyche selv hadde sett og opplevd i USA, og mente klubbene ga lokalsamfunnet «liv, karakter (og) en litt høyere og noblere tone. Det gjør samtids og alle tiders største tanker til allment eie.» Videre beskriver han hvordan slike klubber har større omfang i USA, og hvordan de har organisert store nasjonale forbund med viktige prosjekter og studiemøter.

3.7 «Den gamle Yankee»

En figur som nevnes av Lyche i flere fortellinger fra hans tid i Amerika, kaller Lyche «Den gamle Yankee». Lyche oppgir aldri navnet til denne personen eller om det er det samme individet i hver fortelling, men det er alltid en eldre mann som levde i Ny-England eller Massachusetts. Det som går igjen i hver fortelling om denne personen, er at han alltid hadde noen visdommens ord å dele med Lyche.

I en fortelling rådet «Den Gamle Yankee» Lyche til å «samle lyspunkter», gamle minner om gode dager og øyeblikk i livet som han senere kunne se tilbake på å komme seg i bedre humør, selv i de verste tider.³⁸ Han nevner at Yankee 'en alltid forsøkte å skape nye lyspunkter så ofte han kunne, ved å hjelpe familie og venner. Han forsøkte alltid å finne det beste i sine medmennesker og bringe dette fram i dem hver gang de møttes.

I en annen artikkel som omhandlet idealismen og den norske «livstrettheten» nevner Lyche også «En gammel Yankee» som beundrer naturens skjønnhet. «Og endda findes der ateister i verden» sier Yankee ifølge Lyche, som i denne artikkelen argumenterer mot den kyniske materialismen i Norge.³⁹

Det er aldri gjort klart hvem denne «Gamle Yankee» egentlig var, eller om det kun var en figur som Lyche selv oppfant for å formidle sitt eget budskap. Men denne figuren gir leseren et bilde av visdom og ydmykhet som sjeldent blir beskrevet i andre av Lyches fortellinger fra det amerikanske samfunnet. Når Lyche nevner det amerikanske samfunnets prestasjoner og

³⁷ “Kringsjaa-klubber”, *Kringsjaa*, hefte 10, bind 1. s. 785-787

³⁸ “Redaktørens sofahjørne”, *Kringsjaa*, hefte 5, bind 1. s. 392-394

³⁹ “Redaktørens sofahjørne”, *Kringsjaa*, hefte 6, bind 2. s. 475-479

handlinger blir fokuset heller på teknologiske fremskritt eller de ledende individenes dristighet, mens i fortellinger med «Yankeen» fokuserer han på individets verdier og tanker, ofte med en religiøs vinkling.

3.8 Amerika og Norges Fremtid

Amerika representerer for Lyche hvordan Norge vil en dag se ut. Utviklingen som allerede har blitt fullført her, vil en dag bli gjennomført i Norge. På alle måter virker det som at Amerika, og spesielt Ny-England, ligger foran Norge etter Lyches mening, både teknologisk og kulturelt. Han oppsummerer denne tanken slik:

Amerika er for os som et lidet stykke fremtid. --- Det gjør, at vi der ofte ser virkeliggjort det, som vi blot haaber paa, arbeider mod eller driver imod. Landet er en kabellængde forud for os. Hvor det er idag, vil vi være imorgen. Reforme, som vi arbeider for, er der gennemførte.⁴⁰

Amerikas utviklinger kan derfor ikke bli ignorert eller bagatellisert. Den norske meningen om Amerika må endres slik at landets teknologiske og kulturelle tanker og ideer kan komme til Norge. Et viktig mål for Lyche blir derfor å la Kringsjaa være et viktig instrument for å introdusere Norge for det beste Amerika har å by på.

⁴⁰ Tvitekkja, s. 92 (sitat fra "typografenes julehilsen")

4. Lyche i litteraturens verden

Et tema som sterkt interesserte Lyche, var litteraturen og dens tilgjengelighet for de fleste nordmenn. Han opplevde en større verden av litteratur i Amerika, hvor det fantes flere forfattere og litterære sjangere enn i Norge.

Lyches meninger om norsk litteratur er her verdt å nevne. Han gjør det ofte klart at han har stor respekt for de norske forfatterne, med forfattere og skribenter som Henrik Ibsen og Bjørnstjerne Bjørnson som sentrale i den moderne norske identiteten. Likevel kritiserer Lyche den norske litteraturen for å være snever og det norske publikumet for å være trangsynte. Dette reflekterer ikke nødvendigvis de norske leserne, men heller hvor lite Norge og det norske språket er i forhold til andre litterære språk som fransk og engelsk.

Den forfatter, der her hjemme omtrent sulter, vilde, ifald han blot var født med samme begavelse som franskmand eller englænder, være en velstaaende, om ikke rig mand.⁴¹

Det fåtallige publikumet i Norge gjorde at forfattere opplevde større konkurranse, med det resultat at de færreste av forfatterne ville oppleve suksess.

Lyche skylder også på dette begrensede antall publikum når det gjelder antall populære sjangere i norsk litteratur, hvor han sammenligner verdenslitteraturen med «et åpent hav» mens den norske litteraturen kun er «en trang fjord».⁴² I den norske litteraturen kan det kun være en retning som er populær om gangen, sier Lyche, hvis publikumet splittes i Norge vil alle forfattere sulte. Lyches løsning på dette virker todelt. Fra forfatterens side ville det vært å utvandre og finne flere lesere andre steder. Men Lyche legger større vekt på en løsning for det norske publikum, kanskje er dette et av hans sentrale prosjekter gjennom «Kringsjaa»; økt «toleranse» for utenlandske forfattere iblant norske lesere.

Vi maa virkelig lære, at verden er mangfoldig, at livet har mange strenge, og at som det hvide lys bestaar af utallig farver og afskygninger, saa maa en fuldstændig og

⁴¹ «Redaksjonelt: Vor Literatur», *Kringsjaa*, Hefte 11, Bind 2. s. 844

⁴² «Redaksjonelt: Vor Literatur», *Kringsjaa*, Hefte 11, Bind 2. s. 845

lysende litteratur udgjøres af mangfoldige retninger og forskjellige begavelser.

Mangfoldig, - der er det, vi overalt mangler hos os, livets rigdomsfylde.⁴³

Ved å introdusere nordmenn for den litterære verden og sjangere av litteratur som er mindre populære i Norge, ville leserne tilegne seg nye tanker og perspektiver, samtidig som norske forfattere med talent innenfor slike sjangere kunne fått muligheten til å lykkes i Norge.

Innenfor litteraturen er Lyche spesielt interessert i å presentere for sine norske lesere noen av hans egne favorittforfattere fra den engelske litteraturverden, der mange aldri har blitt oversatt til det norske språk. Noen bøker av flyktig popularitet har blitt oversatt til norsk, men mange av de store klassikerne i engelsk litteratur har blitt ignorert av norske forlag.

Det er, som om udlandet fra norsk litteratur oversatte Hamsun, men ikke Ibsen, Bjørnson, Lie, Kielland eller Garborg.⁴⁴

Etter Lyches mening er det derfor mange av de største forfatterne fra både England og Amerika nordmenn må introduseres for, noe han fra første stund forsøker å få til gjennom sitt tidsskrift. De mest sentrale forfatterne Lyche oftest nevner når det gjelder fremmed litteratur er George Eliot, Thomas Carlyle, Ralph Waldo Emerson og Robert Browning. Disse forfatterne vil jeg diskutere hver for seg senere i dette kapittelet.

Forfatterne har ikke blitt oversatt til norsk. Ifølge Lyche, fordi det ikke er romaner eller fortellinger. Den dominerende formen for litteratur i Norge har lenge vært denne sjangeren, sier Lyche. Disse forfatterne som Lyche anbefaler i *Kringsjaa* er heller essayister, tenkere og forfattere av mer tungleste bøker enn det bokhandlerne i Norge som oftest solgte.

Og helst maa den oversatte bog være af lidt braakende art, lidt sensationel, ikke kræve for meget tankeanstrengelse, ikke lægge videre beslag paa læserens tænkeevne i det hele. «Morsomt» maa det være. Og George Eliot, Carlyle, Emerson, Taine, etc. er jo ikke egentlige «morsomme», og lader sig ikke læse en eftermiddag i gyngestolen med en cigar i munden og i en halvt døsende tilstand.⁴⁵

⁴³ «Redaksjonelt: Vor Litteratur», *Kringsjaa*, Hefte 11, Bind 2. s. 845

⁴⁴ «Redaksjonelt: Læsning», *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 3. s. 143

⁴⁵ «Redaksjonelt: Læsning», *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 3. s. 143

Dette utsagnet viser hva Lyche tenker om den norske litteraturen og den gjennomsnittlige norske leseren. Den norske litteraturen er underholdningen den viktigste faktoren, hvor en tankevekkende bok fort kunne blitt ignorert hvis den ikke var lettlest og derfor vanskeligere å selge til et større publikum. Han setter mer pris på den internasjonale scenen av litterære verk hvor det finnes en stor variasjon av tekster og sjangre.

I en artikkel fra 1894 omtaler Lyche den norske litteratur og hva han mener den mangler i forhold til engelsk litteratur. Den norske litteraturen er kunstnerisk mener Lyche, men mangler «kultur».

Som kunst fylder vor literatur sin opgave fuldt ud, men som kulturbærer er den af meget lav rang. [...] Den første klasse af forfattere søger utelukkende eller først og fremst at frembringe et kunstverk, medens den anden først og fremst vil skabe et kulturverk, bidrage en skjærv til kulturens vext og omsiggriben, - til at sprede lys, kundskab, forstaaelse, dannelse, tanker, ideer, kjendskab til verden, idealer og livsmaal etc. [...] For den ene klasse er den kunstneriske form hovedsagen og for den anden det kulturelle indhold.⁴⁶

Det er klart gjennom denne beskrivelsen at Lyche etterlyser mer filosofiske eller tankevekkende litterære verk i Norge enn det som da eksisterte. Lyche har stor respekt for de store norske forfatterne som for eksempel Henrik Ibsen og Bjørnstjerne Bjørnson, men mener at deres verker ikke kan være bærebjelkene i et norsk kulturliv. I en av sine «sofahjørner» fra 1893 omtaler Lyche en av Ibsens karakterer fra hans stykke «Byggmester Solness», hvor han beskriver Ibsens teaterstykker som «overdrevne» og «dramatiserte». Selv om Ibsens teaterstykker er velskrevne og ofte tankevekkende, er karakterene karikaturer av virkeligheten. Lærdommen fra teaterstykkene sier mer om hva man ikke burde gjøre, men uten budskap om hva man burde gjøre.

Men det er da ogsaa for meget forlangt at en mand skal gjøre alt, - skal være baade Moses og Josva paa en gang. Ibsen har været vor Moses, - han har ført os ud af elendigheden og gennem ørkenen og lige til det nyes grænse. Over den grænse faar andre føre os.⁴⁷

⁴⁶ «Redaksjonelt: Litteraturen som kulturbærer», *Kringsjaa*, Hefte 12, Bind 3. s. 949

⁴⁷ «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 4, Bind 2. s. 318

Selv om Ibsen er en kunster, sier Lyche, betyr ikke dette at han nødvendigvis er en kulturbærer. Lyche ønsker at den norske litteraturen skal se etter noe nytt, med mindre fokus på skjønnlitteraturen og mer på en prosaisk tekst som fremmer ideer og tanker om hvordan å leve livet. Kanskje håpet Lyche at en forfatter lignende hans egne litterære favoritter ville vokse frem under en slik utvikling i Norge. Med det sagt, mener jeg det er viktig at vi derfor ser nærmere på Lyches personlige favoritter fra den engelske litteraturen. Lyche vil gjennom *Kringsjaa* å presentere for leserne sine egne favorittforfattere. Følgende kan gi oss et inntrykk av redaktørens egne meninger om hver forfatter og hva Lyche liker ved deres litterære arbeid.

4.1 De 25 mest innflytelsesrike bøkene i litteraturen

Et tidlig forsøk av Lyche på å engasjere de norske leserne i en diskusjon rundt litteraturen om både norske og internasjonale forfattere, kom når han gjennom *Kringsjaa* forsøkte å skape en liste over «de 25 største bøger» i litteraturen. Han fikk ideen om å lage en slik liste fra utenlandske tidsskrifter som hadde gjort det samme.

Listerne har sin betydelig interesse som et uttrykk for den blant hvert folk raadende smag og kultur og som et register over de kræfter, der i væsentlig grad skaber og former vedkommende folks aandsliv. – Jeg har havt stor lyst til at se en noget lignende norsk liste og har ventet paa, at en eller anden hos os vilde følge de udenlandske eksempler og sætte sig i spidsen for en slig listes samling. Da imidlertid ingen anden endnu har gjort det, vil jeg selv gjøre et forsøg.⁴⁸

Lyche oppfordrer i artikkelen alle sine lesere om å sende redaksjonen i *Kringsjaa* en liste over bøkene de mener er de mest innflytelsesrike. Lyche skriver denne artikkelen i det første hefte av *Kringsjaa* i januar 1894 og lover at det endelige resultatet vil bli presentert i marsutgaven. Han minner om prosjektet i første hefte av *Kringsjaa* fra februar, hvor han fortsetter å oppfordre leserne til å sende deres personlige liste over viktige verker til redaksjonen, ettersom de har fått for få tilbakemeldinger.⁴⁹ Dette problemet fortsetter ettersom Lyche allerede i det siste hefte av *Kringsjaa* fra februar 1894 skriver at de må utsette den fulle listen til mai samme år.⁵⁰ Det virker her som Lyche har vanskeligheter med

⁴⁸ «Redaksjonelt: Merk», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 3. s. 70

⁴⁹ «Redaksjonelt: De 25 mest populære bøger», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 3. s. 227-228

⁵⁰ «Redaksjonelt: De 25 mest populære bøger», *Kringsjaa*, Hefte 4, Bind 3. s. 308-309

å engasjere store deler av sitt publikum hvor han ønsker tilbakemeldinger om dette tema. Her virker det heller som om et fåtall faktisk sendte sitt svar innen fristen.

Det endelige resultatet av denne undersøkelsen publiseres i heftet av *Kringsjaa* fra mai 1894. Her vises det at de norske leserne verdsetter de norske verkene høyere enn de utenlandske forfatteres verker. De bøkene som topper listen ble: 1. Bjørnsons fortellinger, 2. Peer Gynt, 3. Brand og med bibelen på en fjerde plass. Bøkene videre nedover på listen inkluderte flere verker fra Bjørnson, Ibsen, Lie og Kielland. Av internasjonale forfattere er det «Shakespeares skuespill» som kommer inn på en femtende plass. Andre utenlandske verker som listes, er Charles Dickens «David Copperfield» på tjuelførste plass og Goethes «Faust» på tjuende plass.

Lyche laget også en liste over forfatterne hvor antallet stemmer til deres verker ble talt opp for å se hvilken forfatter som var mest populær. Her blir listen også dominert av norske forfattere på toppen, med de fire store og Arne Garborg som de dominerende forfatterne på listen. Likevel finner man flere store internasjonale forfattere omtrent på midten og bunnen av lista. Dette inkluderer Dickens, Shakespeare, Tolstoj, Dostojevski og Thomas Carlyle.⁵¹

4.2 George Eliot

Til forskjell fra de fleste av Lyches favoritter, er ikke Eliot en amerikansk forfatter. Eliot, pseudonymet til Mary Ann Evans, var en britisk forfatter og ledende litterær forfatter i den viktorianske epoken. Evans utga sine bøker under et mannlige pseudonym for å sikre at hennes arbeider ble tatt på alvor, ettersom kvinners litterære verk ble stereotypisk sett på som muntre romanser. Gjennom navnet George Eliot ble hennes bøker lest og mer verdsatt enn de ellers ville blitt.

Lyche beskriver Eliot slik:

[Eliot] er vel ogsaa en af de mest fremragende og indflydelsesrige forfattere og største aander i hele den moderne verdenslitteratur. Hun minder ved sin klarsynthed og grundighed, ved sit frie, vide overblik og sin dybe forstaaelse af tingene og deres

⁵¹ «Redaksjonelt: De 25 mest indflydelsesrige bøger og forfattere», *Kringsjaa*, Hefte 10, Bind 3. s. 709-713

sammenheng om Göthe selv; men hendes sympatier er varmere, hendes følelser renere.⁵²

Selv om Lyche foretrekker sakprosa fremfor skjønnlitteratur, virker det som han liker Eliots skjønnlitteratur bedre enn andre forfattere av sjangeren. Lyche beskriver Eliot som en av de største romanforfatterne gjennom tidene, og ser på Eliot som både en kunster og en kulturbærer i engelsk litteratur. Til forskjell fra en forfatter som Henrik Ibsen eller Charles Dickens, er ikke karakterene i Eliots romaner karikaturer, men føles ekte.⁵³ Dette virker som den hardeste kritikken Lyche utøver mot skjønnlitteraturen. Følelsen av falskhet i skjønnlitteraturen er en sentral grunn til at han mener sakprosa i de fleste sammenhenger er mer høyverdig enn skjønnlitteraturen. Eliot er et unntak, hennes fortellinger har ingen falskhet i seg, ifølge Lyche.

Her viser Lyche muligens litt av sine egne preferanser i bøkens stil og tema. Eliots fokus var den engelske landsbygda, et sammenlignbart samfunn med det lokalsamfunnet Lyche selv hadde opplevd i Ny-England. Det kan tenkes at det var et slikt samfunn Lyche selv følte seg mest hjemme i, og et samfunn han håpet Norge kunne utvikle seg i retning av.

Av de engelsktalende forfatterne Lyche anbefaler sine lesere, mener han at det er Eliot som er lettest å forstå og lese, både på norsk og engelsk. Hennes bøker har også i stor grad blitt oversatt til norsk. Lyche skriver en redaksjonell artikkel om tilgjengeligheten til disse forfatterne. Likevel mener Lyche at disse oversettelsene ikke alltid er spesielt gode, eller klarer å få frem den veltalenheten som eksisterer i den originale versjonen.

Dog kan det ikke garanteres, at alle disse endnu er i boghandelen, ligesom intet kan siges om oversættelsernes art. Oversættelser synes i det hele hos os at være gennemgaaende slette; ofte er de en ren forbrydelse mod forfatteren og skikket til at vække læsernes forbauselse over den beundring, der i forfatterens hjemland bliver ham tildel.⁵⁴

⁵² «George Eliot» *Kringsjaa*, Hefte 5, Bind 3. s. 337

⁵³ «George Eliot» *Kringsjaa*, Hefte 5, Bind 3. s. 338

⁵⁴ «Redaksjonelt: Browning, Emerson etc», *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 6. s. 156

Lyche avslutter artikkelen med å navngi fire favorittforfattere i den rekkefølge han mente var lettest forståelig for en norsk leser. Nå som jeg har omtalt Eliot, vil jeg derfor gå videre med en kort beskrivelse av de tre andre forfatterne.

Man gjør vistnok rettest i at begynde med George Eliot, saa Carlyle, saa Emerson og endelig Browning.⁵⁵

4.3 Thomas Carlyle

Lyche beskriver Carlyle som en forfatter av større vanskelighetsgrad å lese enn Eliot, men ikke nødvendigvis svært vanskelig.

Carlyle er meget lettere at læse end Browning, men kanskje, næst denne, den engelske forfatter, der stiller de største krav til læserens forstaaelse og sprogevne.⁵⁶

I en oppsummering av de tilgjengelige bøkene av Carlyle oversatt til norsk, mente Lyche at det fantes utmerkede oversettelser av forfatterens viktigste verk. Spesielt nevner han boken «Heroes and Hero Worship», eller «Helte og heltedyrkelse» i den norske oversettelsen fra 1890-tallet.

[...], den bog, man gjør rettest i at begynde med, da baade dens stil og tanker er de enkleste; og den, der ei har læst den, kan – ifald han har evne til at glæde sig ved store tanker – være sikker paa en sjelden nydelse under dens læsning.⁵⁷

Thomas Carlyle har gjennom disse oversettelsene av hans mest sentrale verk derfor fått bedre behandling av de norske bokhandlerne enn mange andre engelske forfattere, spesielt Emerson og Browning. Dette blir bekreftet under oppstillingen av Kringsjaa-lesernes litterære favorittforfattere. Carlyle er her den eneste som kommer inn på listen over de 25 mest innflytelsesrike forfatterne, men kun på en tjuende plass.⁵⁸ I en tidlig oppdatering av listen få måneder før den fullførte opptellingen, nevner Lyche dette med en følelse av tilfredshet.

Af fremmede forfattere nyder *Charles Dickens* æren af at være den populæreste.

Man forbauses lidt ved at finde *Carlyle* helt høit oppe.⁵⁹

⁵⁵ Ibid

⁵⁶ Ibid

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ «Redaksjonelt: De 25 mest innflytelsesrike bøker og forfattere», *Kringsjaa*, Hefte 10, Bind 3. s. 712

⁵⁹ «Redaksjonelt: De 25 mest populære bøker», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 3. s. 228

Dette viser at Thomas Carlyle er den mest populære forfatteren blant de norske leserne av de fire forfatterne noe Lyche fremhever i tidsskriftet gang på gang.

Carlyle var en skotsk forfatter, historiker og professor, en akademiker like mye som en filosof. Det arbeidet Lyche mener er sentralt for å forstå Carlyle, er boken «On Heroes, Hero-Worship, and The Heroic in History». Denne boken, en samling av forelesninger som Carlyle gjorde ved universitetet i Edinburgh i 1940, vektlegger ideen om at samfunnet tilber «heltefigurer». Boken er sett på i ettertid som opprinnelsen til «stormannsteorien» i historiske kretser, hvor menneskehetens historie kan oppsummeres gjennom handlingen og lederskapet av enkelte «stormenn».

Det kan virke som Lyche deler dette synet på historien. Hans perspektiv på denne litteraturen kommer frem i en artikkel av «redaktørens sofahjørne» ifra 1893. Her diskuterer Lyche de filosofiske ideene ytret av Friedrich Nietzsche, og diskuterer også forskjellene mellom Carlyles tanker om «Great Men» i historien og Nietzsches «Übermensch»:

Det er heltetilbedelse, - og noget mere og andet. Thi der laa ikke noget af alt dette i den *heroworship*, som Carlyle omtale og mente. For ham var helten eller den store mand vistnok tilbedelsesværdig; men han var det just fordi og i samme grad, som han velsignede og tjente den store masse. Han var til for folkets skyld og ikke folket for hans skyld. Han var en mand, sendt for at løfte de store masser et trin høiere op med det gode og skjønne. Han viste i sit liv og i sin sjæl lidt af det, som alle skulde naa frem til engang. Derfor blev han tilbedelse værdig.⁶⁰

4.4 Ralph Waldo Emerson

Av de fire forfatterne som Lyche forsøker å fremheve i Kringsjaa, er det kun Emerson som er fra Amerika, landet Lyche er mest kjent for å legge vekt på i sitt arbeid med tidsskriftet. Men av de fire forfatterne, virker det klart at Emerson er Lyches personlige favoritt.

Ralph Waldo Emerson er den Nye Verdens væsentlige bidrag til vor slegts tænkning, forstaaelse og aandsliv. Han er det store vestlige kontinents profet og aandelig høvding. [...] Vil man kjende Amerika, maa man kjende og forstaa Emerson.⁶¹

⁶⁰ «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 6, Bind 1. s. 472

⁶¹ «Ralph Waldo Emerson», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 4. s. 177

Som nevnt tidligere i kapittelet så Lyche etter en norsk forfatter som ikke bare var en kunster, men også en kulturbærer. En forfatter som kunne definere den norske filosofiske tankegangen og gi Norge en mer definert kulturidentitet. Lyche mener å se en slik forfatter i Emersons litteratur. Gjennom Lyches beskrivelse av forfatteren ser vi at han mente den moderne amerikanske identiteten og tankegangen finner sin opprinnelse i Emersons tekster. Ralph Waldo Emersons blir sammenlignet av Lyche med Voltaire. Hver av dem hadde stor innflytelse på tenkningen i sine respektive århundre. Forskjellen mellom dem er etter Lyches mening at Voltaires arbeid var nedbrytende og negativ, mens Emersons arbeid besto i å bygge opp samfunnet og gi positive tanker og ånd.

Voltair grundlagde den negative liberalisme i aandslivet, forkyndte en tør mekanisk videnskabelighet, medens Emersons gave til sit folk var en mægtig, glad rummelig og positiv liberalisme, videnskabelighet plus sjæl.⁶²

Lyches beskriver Emerson som en tenker og dikter, med størst vekt på Emerson som tenker. Men selv om han verdsetter Emerson mer enn noen annen forfatter i det engelske språk, beskriver ikke Lyche Emerson som en «filosof». Dette fordi Emerson aldri etablerte et samlet system som i en typisk filosofi. Ifølge Emerson kan ikke verden så lett defineres av en filosof, derfor var han aldri interessert i å skape et slikt system. Emerson var interessert i å utforske livets konsepter uten å skape slike definisjoner og systemer som tradisjonelle filosofer hadde skapt. Lyche selv beskriver dette slik:

Han vilde som sin ven digteren Walt Whitman «etterlade sig alt frit, som han havde fundet det,» intet binde, intet afslutte, intet begrænse, kun vise vei og pege videre.⁶³

Emerson fokuserer mer på generelle konsepter basert rundt idealistisk optimisme kombinert med realistisk planlegging, et konsept jeg vil utforske dypere i kapittel 5 som omhandler Lyches filosofiske innflytelser og idealer.

Disse idealene virker det som hadde stor innflytelse på Lyches eget verdenssyn, eller var i det minste kompatibelt med Lyches tidligere meninger og erfaringer. Lyche beskriver sin første erfaring med Emersons litteratur i artikkelen som omhandler forfatteren.

⁶² Ibid s. 178

⁶³ Ibid s. 180

Første gang en ven hadde stukket til meg et bind af Emerson med varmt udtalte ord: «Dette skal du læse,» kom jeg ikke videre godt du af det med ham. Jeg var for ung. Carlyle og Ibsen var mine eneste guder den gang. Den førstes tordensprog og aandsuveir suste gjennom hele mit sind. Og her sad jeg med Emersons stille, rolige, blanke tanker for meg. Ingen høgafler i hovedet fra ham. Jeg fandt ham stolt, ufølsom, fjern, - stor, men koldtglitrende som stjerner. Jeg blev sindt paa ham, fordi han aldrig selv blev sindt. [...] Han ærgred meg. Jeg begrep ikke, at en mand kunde være stor og se dypt uden at rase som Carlyle eller haane og slaa som Ibsen.⁶⁴

Lyche beskriver videre hvordan han sakte men sikkert ble overbevist av Emersons tekster, hvor han beskriver erfaringen som «... at sitte alene i en mægtig kirke med himlen selv til tag og med en eneste hvidklædt prest messende ved alteret før uhørte og uanede tanker i en overjordisk røst.»⁶⁵ Med denne beskrivelsen kan det også virke som at Emerson hadde en religiøs innflytelse på Lyches liv, noe jeg ønsker å utforske dypere neste kapittel.

Av Emersons dikt og tekster var lite oversatt eller gjendiktet til norsk. Det som er oversatt av Emerson, mener Lyche ikke godt nok reflekterer det komplette arbeidet som dikteren hadde skrevet.

Af Emerson er der oversat til norsk «Menneskehedens repræsentanter» og «En tale til teologiske studenter»; ingen af disse giver dog nogen videre idé om tænkeren Emerson.⁶⁶

Denne mangelen på oversatte tekster kan være en grunn til at nordmenn ikke «forstod» det amerikanske samfunnet på samme måten som Lyche gjorde. Som nevnt i et tidligere sitat av Lyche: «Vil man kjende Amerika, må man forså og kjenne Emerson.» Emerson blir derfor ofte sitert av Lyche når han omtaler Amerika og det amerikanske samfunnet.

For nye, interesserte lesere av Emerson gir Lyche denne beskrivelsen av dikteren og hans verker:

Emerson er forholdsvis let at læse, skjønt ogsaa hans billedstil, fine hentydninger og benyttelse af ord, hvor den sjeldnere, figurlige betydning alene giver sætningen

⁶⁴ Ibid s. 182

⁶⁵ Ibid

⁶⁶ «Redaksjonelt: Browning, Emerson etc», *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 6. s. 155

mening, ogsaa kræver, til fuld forstaaelse, et grundtigt kjendskab til sproget. Men man vil altid kunne faa noget ud af ham. Bliver det ei meget, bør man heller skyldte sin egen, manglende sprogtevne end Emersons hjerne derfor.⁶⁷

4.5 Robert Browning

Browning virker som den vanskeligste for en nordmann å forstå, ifølge Lyche. Det kan virke som om det er språkbruken som er problematisk å forstå eller sette pris på.

I originalsproget er Browning neppe forstaaelig for andre end dem, der føler sig fuldstændig hjemme i det engelske sprog og evner at fatte og paaskjønne alle meningsafskygninger i ord og sætninger. Den, der tiltror sig evnen til at læse ham i hans eget sprog bør begynde med samlingen *Men and Women*. Lærer man ei at holde af den, saa nytter det ikke at gaa videre. Da ligger ikke Browning for en.⁶⁸

Dette reflekteres i en annen artikkel spesifikt om Browning, der han beskriver dramatikerens som «den høiere intellektuelle dannelses egen digter og bliver neppe nogensinde noget andet.»⁶⁹ Lyche ser Browning som en intellektuell poet og dramatiker, ikke lett tilgjengelig for allmennheten å lese eller nyte.

Lyche beskriver Browning som en dramatiker som «indtager i nyere engelsk litteratur og aandsliv en stilling, der nogenlunde svarer til Ibsen hos os.»⁷⁰ Lyche understreker Brownings evne til å omtale samfunnsspørsmål på en måte som skaper debatter og politiske bevegelser.

De andre digtere læses; Browning studeres, drøftes, tilegnes, diskuteres; han skaber partier, bevægelser, leire, næsten en hel ny kultus. Der kjæmpes om ham; skrives og kommenteres over ham, til der foreligger en omfattende Browninglitteratur.⁷¹

Det er denne evnen til å håndtere samfunnsspørsmål og skape en debatt i samfunnet rundt slike spørsmål, som gjør at Browning kan gå fra en «kunstner» i litteraturen, til muligens å kunne defineres som en «kulturbærer». Men det aller viktigste som gjør at Lyche definerer

⁶⁷ Ibid. s.156

⁶⁸ Ibid

⁶⁹ «Robert Browning», *Kringsjaa*, Hefte 8, Bind 5. s. 589

⁷⁰ Ibid s.580

⁷¹ Ibid

Browning som en kulturbærer, er at han hadde et budskap, et litterært standpunkt som Lyche mener eksisterer i alle hans verker.

[Browning] var en profet. Han hører samme literaturkreds til, der tæller navne som Carlyle, Emerson, George Eliot og hans egen hustru Elizabeth Barrett Browning. Han var forkynder, tolk for en livsanskuelse, bærer af et budskab. [...] Brownings navn staar ei alene for Englands største nyere digter, det staar ogsaa for en bestemt tanke, et livssyn, - eller rettere sagt en tilvekst til og udfyldning af det livssyn og den livsmaade, som Carlyle og Emerson har baaret frem.⁷²

Dette budskapet som Browning, Carlyle og Emerson fremmet ifølge Lyche, vil jeg gå videre inn på i kapittel 5. Her vil jeg fokusere på hvordan Lyche mener Browning, det engelske språkets mest dominerende dramatiker, sammenlignes med Ibsen. De er begge førsterangsdramatikere sier Lyche, men det forskjellene mellom det norske og det «anglosaksiske» åndslivet som vil reflektere de største forskjellene dem imellom.

Den norske pessimismen blir tydelig i Ibsens verker, hvor Browning har en heller optimistisk beskjed i sine verker. Dette optimistiske synet blir oppsummert som at «det er alltid bund i ondskabens hav, mens det gode er bundløst». Ibsens pessimisme er heller overfladisk etter Lyches mening, koblet med en tro på at alvorlig dyp tenkning kun kan være pessimistisk. Disse fire forfatterne, Eliot, Carlyle, Emerson og Browning, er Lyches bevis på at dette ikke nødvendigvis er sant. Deres optimistiske syn på livet og samfunnet er noe nordmenn har behov for å bli bedre kjent med, mener Lyche.

⁷² Ibid s.586

5. Lyche og Unitarismen i Norge: Religion og åndelighet.

En av de mest merkbare innflytelsene Amerika hadde på Hans Tambs Lyche, var hans religiøse tro. Ikke bare konverterte Lyche til ny kristen trosretning, men han ble et aktivt medlem av denne gruppen. I en stor del av tiden han oppholdte seg i Amerika arbeidet Lyche som prest i den Unitariske Kirken. Da han returnerte til Norge i 1892 ville Lyche forsøke å etablere sitt eget lille trossamfunn i Kristiania sammen med likesinnede, men møtte stor motstand fra allerede etablerte religiøse autoriteter i Norge.

Selv om Lyche var en erfaren prest etter flere år med fast arbeid i Amerika, virker det ikke som at han hadde som mål å overbevise sine lesere i Kringsjaa om å følge sin egen trosretning. Det er heller lite i tidsskriftet som omtaler Lyches egne religiøse tanker og tro. Det er kun tilfeldige artikler som omtaler andre emner, hvor Lyches egne religiøse tanker og tro kan skimtes.

En kort definisjon av unitarkirken og dens tro vil her være nødvendig for å kunne gi en dypere innsikt i Lyches religiøse trosretning. Unitarismen er oppkalt etter sin ikke-trinitatiske standpunkt innenfor kristendommen. Denne grenen av kristendom argumenterer for at treenighetslæren er uforenelig med at gud er én, derav navnet «unitar». Bevegelsen oppfordret sine medlemmer til å finne sitt eget forhold til gud heller enn den tradisjonelle kristne doktrinen. Spesielt menneskets «fornuft» i forhold til å tolke bibelen og gamle skrifter, gjør at unitarismen blir klassifisert som en del av den «liberale» kirkefamilien.⁷³ Denne friheten til å utvikle sine egne tanker og meninger om gud, verden og bibelen gjør at Lyches egne refleksjoner gjennom Kringsjaa sterkere reflekterer hans eget perspektiv og mindre den unitariske bevegelsen generelt. Hans refleksjoner rundt religion har allikevel sin bakgrunn både i den unitariske kirken han forlot i Amerika og andre kilder som Lyche selv var lidenskapelig opptatt av.

⁷³ J. Gordon Melton, *Encyclopedia of American Religions*. s. 611

5.1 Lyches konvertering og religiøst arbeide i Amerika.

Ifølge Gulliksen var det under Lyches opphold i Chicago at den fremtidige redaktøren først ble påvirket av den liberale teologien fra den unitariske kirken.⁷⁴ Knaplund beskriver dette som en periode hvor den unitariske kirken i Amerika ekspanderte utover den amerikanske Midtvesten, under lederskapet til pastor Jenkin Lloyd Jones. Muligens ble Lyche først introdusert for kirken i de to månedene han oppholdte seg i byen i 1880 og etter å ha arbeidet utover vinteren 1880-81 returnerte Lyche til Chicago og ble medlem av kirken på våren 1881. Uansett hvor fort eller gradvis han konverterte til den unitariske trosretningen, begynte Lyche på unitarenes presteskole i Meadville, Pennsylvania, høsten 1881. Denne raske avgjørelsen om å ikke bare konvertere til en ny gren av kristendommen, men også etablere seg som et aktivt medlem av bevegelsen, viser hvor lidenskapelig opptatt Lyche hadde blitt av denne nye religiøse retningen. Som utdannet og erfaren ingeniør kunne Lyche funnet seg kontinuerlig arbeid både ved den amerikanske jernbanen eller ved andre prosjekter. I stedet valgte han å bruke flere år på å studere religion og fokusere på sine åndelige og intellektuelle interesser.

Ralph Waldo Emerson kan her ha vært en viktig inspirasjon. Lyche ble introdusert for Emersons litterære verk i perioden før han kom til Meadville eller under sitt opphold ved presteskolen. Faren til Emerson hadde vært prest i unitarkirken, og dikteren selv ble utdannet og arbeidet som prest i flere år på 1820- og tidlig 1830-tallet. Emerson kom senere i konflikt med den unitariske kirken og den moderne kristendommen på grunn av sitt mest kontroversielle utsagn om at «Jesus var en stor mann, men ikke gud.»⁷⁵ Selv med alle konfliktene Emerson hadde hatt, før Lyche ble opplært som unitarprest, ble mange av Emersons tanker og ideer akseptert innenfor de unitariske kretsene. Det er her Lyche blir introdusert for Emerson og det er gjennom Emersons tekster at Lyche definerer mye av sine egne tanker og meninger, både på det åndelige og filosofiske plan.

På lignende vis som Emerson er det tegn på at Lyche havnet i konflikt med store deler av den unitariske kirken mens han var prest. Til forskjell fra Emerson virker det ikke som om denne konflikten baserte seg på teologi, men politiske årsaker. Da en gruppe anarkister ble dømt til døden i 1887, tok Lyche til orde mot dommen. Dette beskriver Gulliksen som en avgjørende

⁷⁴ Norsk Bibliografisk Leksikon: «Hans Tambs Lyche»

⁷⁵ Buell, *Emerson*. s. 161

hendelse som medførte at Lyche tok en pause fra prestegjeringen og gikk tilbake til jobben som ingeniør.⁷⁶ Samtidig beskriver Knaplund denne hendelsen annerledes. Han mener det er begrunnet med økonomiske problemer som gjorde at Lyche fant seg arbeid som ingeniør.⁷⁷ I dette tilfellet mener jeg det er tegn som tyder på at Lyche gikk tilbake til arbeidet som ingeniør mer av prinsipielle årsaker, som er Gulliksens påstand, enn de økonomiske årsakene Knaplund nevner. I «Redaktørens Sofahjørne» fra august 1894 beskriver Lyche et dilemma hvor en mann må velge mellom å beholde sitt arbeide eller handle umoralsk. Lyches poeng med artikkelen er å be foreldre om å gi sine barn opplæring i flere typer jobber, slik at de kan velge mellom flere typer arbeid og på den måten blir mer fleksible og ikke avhengig av kun en type arbeid. Det kan føles som om artikkelen er skrevet utfra personlig erfaring, spesielt når eksempelet som Lyche presenterer omhandler en prest som ikke vil lyve for sin forsamling, men vil miste jobben om han forteller sannheten. Lyche beskriver et slikt eksempel i artikkelen:

Jeg har brukt prester, som eksempler, fordi jeg tilfældigvis kjender til slige ting, som jeg har skildret. Men enhver tænkende, aandeligt arbejdende mand, enhver mand i en offentlig stilling staar ovenfor lignende vanskeligheder. Jeg ved. At pengene, levebrødet tvinger folk i dette land til at lyve eller give sit samtykke til løgn.⁷⁸

Det kan virke som om det er Lyches personlige erfaring i konflikten han hadde med unitarkirken på slutten av 1880-tallet, som ble inspirasjonen til å skrive artikkelen. Etter å ha kommet med politiske utsagn som ikke representerte flertallet i den Unitariske Kirken, valgte Lyche å finne seg et annet arbeid for å brødfø sin familie. Valget om å finne arbeid som ingeniør igjen, var ikke av økonomiske årsaker, men skyldes konflikten med kirken. I Lyches fravær var det hans kone som vikarierte som prest i lokalkirken deres i Warwick, Massachusetts.

5.2 Lyches ekteskap og religionens innflytelser på familielivet

Det er i Meadville at Lyche for første gang møter sin fremtidige kone, Mary Rebecca Godden. Etter å ha fullført studiene og tjent et år som prest ved den lokale unitarkirken i Janesville, Wisconsin, ble de gift på sommeren 1885. De fikk en sønn i 1890, Ralph Tambs Lyche, mest

⁷⁶ Gulliksen, «Hans Tambs Lyche» *Norsk Biografisk Leksikon*

⁷⁷ Knaplund, «H. Tambs-Lyche: Propagandist for America», *Norwegian-American studies*

⁷⁸ «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 2. s. 233

sannsynlig oppkalt etter en av Lyches litterære favoritter, Ralph Waldo Emerson. Mary og Hans Tambs Lyches ekteskap virker etter alt å dømme som et lykkelig forhold. Lyche skriver aldri direkte om sin egen kone eller ekteskap i *Kringsjaa* eller i andre kilder jeg har funnet, men man kan få en indirekte innsikt i deres forhold når Lyche gir råd om ekteskap i sine artikler fra «Redaktørens Sofahjørne». Det kan virke som deres delte utdannelse ved Meadville og felles interesser innenfor den åndelige verden fungerte godt for ekteskapet. I en artikkel fra desember 1893 beskriver Lyche et slikt ideal for fremtidige ekteskap:

Fælles opdragelse, fælles skolegang, saa meget fælles liv som muligt for gutter og piger, derved fælles interesser, ideer og idealer for mand og kvinde, - og det skal lysne i hjemmene rundt om; vi skal høre mindre og se mindre til egteskab, der kvæler kjærligheden og ødelegger begge parter. Kvinden op til mandens intellektuelle niveau overalt og manden op til kvindens sædelige niveau! Saa gaar det overalt i verden, og saa gaar det til held og lykke baade for mand og kvinde og de hjem, de stifter.⁷⁹

Det virker gjennom dette utsagnet som om Lyches ideale ekteskap først og fremst var definert gjennom en felles respekt mellom ektemann og hustru, hvor ingen stod over den andre.

Mary Rebecca Tambs Lyche hadde også en direkte innflytelse på Lyches ettermæle, ettersom det var hun som samlet og utga boken «Lysstreif over Livsproblemer» i 1903. Denne boken var en samling av artikler skrevet av Lyche da han var redaktør for *Kringsjaa* og innholdet besto av Lyches «sofahjørnet» tekster som omtalte de sentrale tankene Lyche hadde om livet.

Det er også sannsynlig at Mary hadde innflytelse på Lyches meninger rundt kvinnebevegelsen. Hans støtte for kvinners økte rettigheter og tilgang til aktiviteter som tidligere ble sett på som «mannlige», inkludert friluftsliv, sport, høyere utdanning og politisk engasjement kan ha sin opprinnelse i Lyches forhold til sin kone. Likevel er nok ikke det den eneste grunnen til at Lyche støttet kvinnebevegelsen. Han hadde nok omgått flere som støttet bevegelsen i sitt oppholdstid i Amerika, mens Mary kan ha vært en mer personlig

⁷⁹ «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 12, Bind 2. s. 960

faktor som ledet til hans tanker og meninger om bevegelsen. Mer om Lyches tanker om kvinners rettigheter kan finnes i kapittel 6 og 7.

5.3 Lyches religiøse arbeid i Norge

Et av de tidligste prosjektene Lyche forsøkte seg på utenom arbeidet med Kringjsaa, var å etablere en unitarkirke i Kristiania. Dette viste seg å være lettere sagt enn gjort. Mange mulige rekrutter til denne nye menigheten var engstelige for denne «unitarismen», som ble sett på som fremmed og merkelig. Lyche ble kritisert fra høyere hold, spesielt er dette tydelig i flere artikler i Dagbladet og andre aviser fra perioden. Her måtte Lyche forsvare sine religiøse standpunkter og unitarismens prinsipper. Han påstår i disse artiklene at unitarismen er den frieste og mest fordomsfrie religiøse retningen som eksisterer i Amerika og England i disse tider, og muligens av alle tenkelige religiøse retninger.⁸⁰ Lyches motstandere kalte ham «satans tjener» og at han er fordømt til «det evige Helveds pinsler».⁸¹

Dessverre for Lyche var det ikke stor nok interesse blant Kristianias innbyggere til å få dannet en unitarisk kirke i 1893. Lykke hadde håpet at nordmenn i større grad hadde «et livsalvor, en moralsk længsel og drift og en udogmatisk, utradisjonell religiøs følelse i forbindelse med et frisinn og en moderne viden og tankegang.»⁸² I dette håpet ble Lyche heller skuffet. Han annonserte i Dagbladet at hans forsøk kunne bli ansett som gitt opp og at statskirken kunne puste lettet ut. Kjetteriets stemme hadde blitt tyst, skriver en frustrert Lyche.

Likevel var ikke arbeidet Lyche gjorde i dette prosjektet forgjeves. Forarbeidet Lyche gjorde var blant annet å utarbeide en navneliste bestående av mennesker som viste interesse for bevegelsen. Denne listen ble senere benyttet av Kristofer Janson da han etablerte «broderskabets Kirke», senere kalt «Unitarisk Samfund». Jansons unitarisme blir beskrevet av Knut Heidelberg som en heller konservativ kristenunitarisme, til forskjell fra Lyches egen «Radikale Unitarisme».⁸³

Lyche etablerte også Norges første unitariske tidsskrift, «Frie Ord», i 1894. Her ønsket Lyche å uttrykke flere av sine religiøse tanker og meninger enn de han satte ord på i Kringsjaa, som

⁸⁰ Tvitekkja, *Hans Tambs Lyche and America*. s. 7

⁸¹ Ibid s. 7-8

⁸² Ibid s. 8

⁸³ Heidelberg, "Hans Tambs Lyche og norsk unitarisme."

har en mer nøytral stilling til religion. Jeg vil ikke gå videre inn på hva Lyche skriver i dette tidsskriftet, da fokuset i denne oppgaven ligger på Kringsjaa.

5.4 Lyches religiøse tanker og meninger i Kringsjaa

Selv om Lyche sjeldent omtaler unitarismen eller sin egen religion i Kringsjaa, vektlegger han religion som en grunnpilar i et sivilisert samfunn. Spesielt viktig er etikken religionen bringer til samfunnet, mener Lyche. I en artikkel fra September 1893 omtaler Lyche ideen om at «moral» er gammeldags og antikvert, hvor han forsvarer disse «gammeldagse» ideene ved å argumentere for at et individ vil være lykkeligere ved å leve et mer etisk liv. Han mener her at samfunnet vil være uendelig bedre med «moral», enn uten. Fremskrittene samfunnet gjør og de nye ideene som introduseres, må ikke gå utover eller erstatte moralen.

Vi maa have rum, vi maa have frihet. Vi maa have lys. Men bedre et folk uden frihed og uden oplysning, hvor ret og sandhet respekteres og kjærlighed og velvilje hersker, - bedre det end det frieste og mest oplyste samfund i verden, hvor kjærlighet er ukjendt og sandhed og ret er forældende hensyn, hvor egoisme og selvopholdelsesdrift hersker uindskrænket.⁸⁴

Lyches personlige erfaringer fra Amerika er eksempelet på hvordan kirken og religionen den forkynner hadde stor innflytelse på samfunnet. I grensebyene blir disse kirkene og prestene forkjemperne for lov, orden og sivilisasjon, på en måte som politiet aldri kunne blitt.

Det er interessant at iagttage denne kamp derude i det vilde Vesten (nu er der ikke stort igjen af den «vilde Vesten», og om faa aar er den forsvunden) mellem kaos og lovfæstet orden, mellem anarki og civilisation, mellem vildskab og kirkernes indflydelse. Det er ikke altid fuldkomne midler, de sidste bruger, og deres forkyndelse er ofte af en besynderlig, halvbarbarisk art: men i den kamp, de der fører, repræsenterer de dog alt, hvad der findes af lov, orden, lys, mildhed og godt i verden, og det arbeide de gjør, er simpelthen storartet. Vildskaben dæmper de, kaos ordner de, kraftige, utøilede naturer gjør de til bra, kraftige mænd.⁸⁵

Religionen «siviliserer» samfunnet ved å oppfordre individene til å oppføre seg etter etiske og moralske standarder. Den påvirker samfunnet på godt og ondt, spesielt på hvordan deres

⁸⁴ «Redaksjonelt: Moral», *Kringsjaa*, Hefte 5, Bind 2. s. 366

⁸⁵ "Fra det fjerne vesten," *Kringsjaa*, hefte 6, bind 3. s. 408

egne egoistiske handlinger kan ha konsekvenser for andre. Etter Lyches mening er det uvitenhet som skaper synd og syndere, religionen oppdrar mennesket til å leve moralske og lykkeligere liv.

Manglende forstaaelse og derfor manglende følelse af det onde, de gjør, er én overordentlig vigtig og omfangsrig grund til synd, elendighed og ugjerning i verden. Og bagom dette ligger en forkjert moralsk opdragelse, - en forkjert fremstilling af moralen og det moralske liv, rettere sagt. Meget ondt i verden vil forsvinde blot gennem en bedre almen forstaaelse af, hvad moralen er, og hvori den bunder.⁸⁶

Denne tankegangen om at alle mennesker vil gjøre det gode hvis de har full forståelse av sine egne handlinger, stammer fra Lyches religiøse tro. I en artikkel av «Sofahjørnet» fra Mars 1893, diskuterer Lyche «menneskets natur» og om de er naturlig egoistiske eller selvoppofrende. Lyches egne erfaringer tilsier at folk heller er selvoppofrende.

Kanske har jeg været merkelig heldig i mit liv, og kanske gaar det ikke an at drage nogen almenslutning fra mine egne oplevelser. Men paa kryds og tvers har jeg nu i en temmelig lang række af aar flakket om i verden, en fremmed blant fremmede, [...]. Overalt har jeg fundet menneskene, i det store hele, især naar man lærte dem lidt at kjende, snille og bra, godhjertede og noksaa opofrende. [...] Jeg har ikke mødt mere end 2-3 mennesker, som jeg vilde kalde *slette*, som syntes at finde glæde i at gjøre ondt. Den ene af dem var en uvitende og derfor helt undskyldelig neger, -og der var nu meget godt i ham med. Og den anden og den tredie tør jeg tage feil af. Deres handlemaade lader sig kanske forklare paa en maade, der fritager dem for al dadel. - Overalt har jeg fundet *godt* paa bunden af menneskene. Alle har de havt strenge i sit indre, der lod sig anslaa af alt stort og ædelt.⁸⁷

Dette blir en sentral innsikt Lyche hadde på livet etter sine reiser utenfor Norge og muligens hvor hans endeløse optimisme og idealistiske livssyn stammer fra, en tro på at mennesket i dybden er godt og ikke egoistisk i sin naturlige form. Denne troen på at mennesket ikke er naturlig syndig, deler Lyche med den unitariske kirken og dens tro. Men gjennom sine

⁸⁶ «Redaksjonelt: Den Utilgivelige Synd», *Kringsjaa*, Hefte 9, Bind 2. s. 685

⁸⁷ «Redaktørens Sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 1. s. 236

personlige opplevelser på sine reiser er denne refleksjonen en mer personlig erfaring, heller enn blind tro på kirkens prinsipper.

Når Lyche omtaler religion og spirituell oppvåkning, fokuser han heller på personlig introspeksjon, heller enn religiøs dogma eller andre idealer. I en «Sofahjørne»- artikkel fra Januar 1894, skriver Lyche om «østlige» filosofer som Konfucius og Mencius. Han beskriver deres idealer som «ro, fred og harmoni».

Støi og larm er i deres tanker et tegn paa raahed, barbari og uudviklet karakter og forstaaelse. De føler sig hjemme i verden, de mænd. «at kunne staa i den vide verden som i ens eget hus,» det er, siger de, «tegnet paa en «overlegen» mand – en mand, hvis natur er dyrket og udviklet.»⁸⁸

Introspeksjon og fritenkning er noe alle burde streve etter er Lyches mening. Dette kan lettere finnes i stillhet, ideelt ute i naturen. Han går videre inn på denne ideen om stillhet i naturen i en redaksjonell artikkel fra Februar 1894.

Jeg tror sikkert, at man lever et mere tilfredsstillende, et rigere og dybere liv alene i en fjeldbygd med skog og bjerg omkring sig end ude paa Drammensveien. Man faar ikke tid til at leve i en storby. Ens tid stykkes op, og ens egen sjæl stykkes op med den. Man bliver intet helt, faar sig ikke selv fat, lærer aldrig livet at kjende, faar aldrig anelse om, hvilken jubel og storhed der bor i livets og hver dags simple, mægtige elementer.⁸⁹

Naturen blir ikke nok verdsatt i mange religiøse sirkler i Norge og utlandet, noe som spesielt frustrerer Lyche, som mener de av alle mennesker burde klare å se skjønnheten i naturen som Gud har skapt.

Det er ærgerlig at se, hvor liden pris en mængde mennesker sætter paa dette liv og paa al verdens skjønhed. Dobbelt ærgerligt, naar det er mennesker, som tror sig spesielt religiøse. De kan endog ofte have den besynderlige idé, at det er synd at beundre og glæde sig ved alle de vidundelig vakre ting, som altets skaber her har omgivet os med.⁹⁰

⁸⁸ «Redaktørens Sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 4. s. 75

⁸⁹ «Redaksjonelt: Stilhed», *Kringsjaa*, Hefte 4, Bind 3. s. 313

⁹⁰ «Redaktørens Sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 9, Bind 3. s. 715

Denne tankegangen om avholdenhet fra alle livets gleder frastøter Lyche. Ideen om at et individ er «overlegen» kun fordi de nekter å ta del i de beste sidene av livet, i et håp om å bli belønnet i det neste liv er nesten fornærmende for Lyche. I en artikkel fra oktober 1893 omtaler Lyche Tolstoj og hans uenigheter med forfatterens ideer og meninger. Spesielt fokuserer Lyche her på Tolstojs askese.

Han er i krig med naturen. Naturen er ham ikke ren nok. Guds skabning og love er ham ikke rene nok. – I slige idéer er det umuligt at se andet end udslag af moralsk og sanselig sygelighed. At moralen blot bestaar i liv i harmoni med naturens egne love, - at rent sind er lige saa muligt egteskabeligt samliv, som i noget kloster – det fatter han ikke. En sygelig vammel moral.⁹¹

Lyche argumenterer med at det er gud som har skapt naturen, derfor kan ikke naturen i seg selv være «uren» eller syndig å ta inn over seg. Munker og andre dypt religiøse mennesker som stenger seg selv ute fra guds skapelser vil ikke være mer dydig enn andre. Det er arrogant å tenke slik, mener Lyche. Du er ikke bedre enn andre fordi du velger å leve et nitrist liv.

Lyches religiøse tanker om indre fred gjennom å omgås naturen, stammer fra Ralph Waldo Emerson og andre moderne tenkere fra Ny-England i denne perioden. Walt Whitman og Henry David Thoreau var blant Emersons samtidige forfattere og poeter, som argumenterte for lignende meninger. Men det er Emerson som Lyche nevner når han argumenterer for at Amerika har et mindre materialistisk tankesett enn Norge.

Merkelig nok er det netop i jagets og stævets eget land, i Amerika, at det gamle – klassiske – livsideal paany har slaaet rod. Mange omstændigheder har bidraget dertil. Ro, harmoni og indre liv og udvikling er virkelig der for tusener paa tusener blevet det store livsmaal og har allerede frembragt en hel race af prægtige mænd og kvinder, der føler sig hjemme i den vide verden, og hvis ansigter straalere af fred, velvilje, menneskeværd og livsglæde.

Dertil har det særlig bidraget, at Amerikas største tænkere og aandsførere, Ralph Waldo

⁹¹ «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 8, Bind 2. s. 602-603

Emerson slog ind paa den vei. Han har øvet en umaadelig indflydelse paa sit folks aandsliv, tankegang og karakter.⁹²

5.5 «Guds rike»

Kanskje den mest sentrale tanken Lyche uttrykker om sin religion, kommer frem i et par tidlige artikler i *Kringsjaa*. Her omtaler Lyche sine egne tanker om begrepet «Guds rike», himmelriket som vil komme til jorden ved verdens ende, hvor alt vil være godt og alt vondt vil forsvinne.

Lyche mener at en dag vil himmelriket komme til jorden, men når dette vil skje er ikke forutbestemt. Begrunnelsen er at menneskene på jorden vil selv være en viktig faktor på hvor lang tid det vil ta før en slik dag kommer.

Sagen er naturligvis den, at hver livets detalj *er* ikke saaledes forud bestemt. Der er et frihedens, tilfældighedens element i livet. Og hvad der skal ske, afhænger for en væsentlig del af, hvad vi selv gjør. Saa er verden skabt. Vi er guds medarbeidere. Der eksisterer visse naturlove og kræfter, og vi har faaet forstand til delvis at benytte os af disse, delvis at styre vor vei imellem dem.⁹³

«Vi er Guds medarbeidere» er en viktig side av Lyches religiøse ståsted. Etter hans mening er ingenting forutbestemt for enkeltindivider, de har frihet og ansvar for sitt eget liv. For at himmelriket skal komme til jorden, må menneskene arbeide sammen for å skape en bedre verden. Gjennom denne tankegangen fletter Lyche sammen sin religiøse overbevisning og sin optimisme og idealisme for det samfunnet han levde i.

Hvad jeg i 12 aar har seet, erfaret, observeret og oplevet i Amerika har bidragt mig en tro, jeg ikke vilde bytte bort for alle Goulds og Vanderbilts millioner, paa mulighederne for endeløs bedring af liv og samfund her paa jorden og en vished for, at de linjer, udviklingen i vore tider har fulgt og endnu følger, fører skridtvis frem mod altid større og almindeligere jordisk lykke og mod en altid renere, noblere og friskere mennesketype.⁹⁴

⁹² «Redaktørens Sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 4. s. 78

⁹³ «Redaktørens Sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 10, Bind 1. s. 796

⁹⁴ «Redaksjonelt: Guds Rige», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 2. s. 47

6. Idealer og optimismen, et verdigrunnlag.

Dette kapittelet vil omtale Lyches filosofiske eller samfunnsorienterte livsideal. Spesielt vil jeg her se nærmere på Lyches definisjon av «idealisme», «realisme», «optimisme» og «pessimisme».

Her ønsker jeg først å beskrive forskjellen mellom temaet i dette kapittelet og temaet omtalt i forrige kapittel, om Lyches religiøse tanker. Hvor jeg der så nærmere på Lyches personlige meninger og perspektiver når det gjelder teologiske tanker og meninger, vil jeg her se på hans filosofiske tanker og meninger, uavhengig av religiøse perspektiver. Selvfølgelig vil Lyches egne meninger være farget av hans religiøse tilknytning til unitarismen og kristendommen generelt. Likevel vil jeg, når han omtaler disse emnene og foreslår for sine lesere hvordan de burde leve sitt liv, tolke dette som hans filosofiske meninger heller enn religiøse. Lyches uttalelser i *Kringsjaa* er ikke for å få leserne sine til å konvertere til unitarismen, men er forslag og råd for å leve et bedre og lykkeligere liv. Selv om hans meninger kan ha koblinger til religiøse prinsipper i kristendommen, vil jeg i dette kapittelet analysere dette fra et filosofisk perspektiv.

6.1 «Luftslott med grunnmur», Idealisme og realisme

Lyches beskrives som en optimist, både av seg selv og andre i denne perioden. Han så spesielt lyst på fremtiden, på at samfunnet ville utvikle seg og at alle fremskritt ville være positive. I en artikkel fra juli 1893, beskriver Lyches sine religiøse tanker om «guds rike», hvor han mener at gjennom vitenskapelige og samfunnsmessige fremskritt vil det profeterte riket komme.⁹⁵ «Gode gamle dager» er en løgn, mente han, det nye og kommende er det gode.

Det tjuende århundret vil huse mer lykke og velsignelse, mindre synd og last enn det nittende; våre barn vil få det bedre enn vi har hatt det.

De store forandringene som skjer gjennom vitenskapelige fremskritt viser veien mot guds rike. Dette gjenspeiler både Lyches religiøse tanker nevnt i det tidligere kapittelet om at alle

⁹⁵ “Redaksjonelt: Guds Rige”, *Kringsjaa*, hefte 1, bind 2. s. 40-48

mennesker er «guds medhjelpere» og hans idealistiske og optimistiske tanker om at samfunnets fremgang vil være positiv.

Lyches beskriver sitt optimistiske livssyn som annerledes fra ren idealisme. Naturalismen og romantikken som dominerte litteraturen ved slutten av 1800-tallet blir beskrevet av Lyche som «et luftslott uten grunnmur», ren fantasi uten realisme.⁹⁶ Dette betyr ikke nødvendigvis at han ikke var en idealist. Lyche er villig til å beskrive seg selv som idealistisk, med Robert Brownings definisjon av idealisme:

Det er at føle, at livet har mening, og at den mening er stor, mægtig og dyp som selve det uendelige, verdensmyldrende universum.⁹⁷

Som tidligere nevnt i kapittel 4, kritiserer Lyche også mange i det moderne samfunnet for å se på moral som gammeldags, som naivt i en moderne verden. I sitt motargument sier han at både opplysning og frihet sammen med god moral er nødvendig for å skape en lys fremtid for det norske samfunnet. Lyche ønsker spesielt at barn skal kunne lære moral sammen med alt av praktisk kunnskap, slik at de vil utvikle samvittighet og kjærlighet til sine medmennesker. Uten dette vil alle andre samfunnsmessige utviklinger være meningsløse.

Lyche mener derfor at en personlig definert «ny-idealisme» burde frembringes i den norske tankegangen, hvor man setter seg mål og drømmer som er oppnåelige heller enn å dagdrømme om uoppnåelige fantasier. Idealismen er viktig for at mennesker skal kunne jobbe seg opp mot noe større og bedre, men man må også kunne se an hva som er praktisk og realistisk å kunne oppnå. Denne blandingen av realistiske mål og idealistiske drømmer mener Lyche at amerikanerne har klart å finne ut av og at det er en viktig faktor i deres fremgang. «Spænd gjerne en stjerne for din vogn» er et uttrykk som Lyche låner fra Amerika («Hitch Your Wagon To A Star»). Knytt idealene dine til virkeligheten. La ikke idealene dine kun være drømmer, men la dem komme deg til nytte. Lyche mener nordmenn kan lære dette av Amerika. Norges idealer blir kun uttrykt i ord, mens amerikanerne viser idealene i handling. Optimistisk som Lyche er om fremtidens samfunn, mener han at det er gjennom praktisk arbeid at et slikt idealistisk samfunn kan skapes.

⁹⁶ “Redaktørens sofahjørne”, *Kringsjaa*, hefte 2, bind 2. s. 154-159

⁹⁷ “Redaktørens sofahjørne” *Kringsjaa*, hefte 6, bind 2. s. 475-479

6.2 Pessimisme og optimisme

Et tema som går igjen flere ganger i Lyches tekster omhandler Lyches eget optimistiske livssyn i kontrast til det moderne samfunnets pessimisme. «Fin De Siecle» kaltes dette pessimistiske og kyniske synet på en verden i forandring, «slutten på århundret», og var spesielt populært på 1880-tallet, men har fortsatt følgere tidlig på 1890-tallet når Lyche utdyper sine egne tanker. Lyche tar sterk avstand fra denne tankegangen, som han mener er «overfladisk og uten noe som helst å beundre».⁹⁸ Dette fremkommer i en redaksjonell artikkel fra Juli 1893, der Lyche beskriver sine egne tanker om en bokanmeldelse som har blitt oversatt av Kringsjaa. Boken som er omtalt er «National Life and Character: a Forecast» skrevet av den australske politikeren og forfatteren Charles Henry Pearson. Pearson har et heller dystert syn på det «vestlige samfunnet» og dets fremtid. Anmelderen, en journalist fra «The Fortnightly Review», virker å være enig med Pearson i at denne fremtidige faren for det moderne vestlige samfunnet eksisterer. Lyche på sin side er så sterkt uenig i denne påstanden, at i samme hefte som denne artikkelen kommer på trykk, skriver en artikkel hvor han på det sterkeste argumenterer mot dette pessimistiske synet på fremtiden.

Det er klart at der findes nogen grund for, hvad de siger. Jeg for min del kan imidlertid ikke uden med et smil læse disse pessimistiske udgydelser. Med al respekt for forfatternes umaadelige lærdom, bereisthed, erfaring, dannelse og dybsindighed, forekommer det mig, som misforstaar de helt og undervurderer de ganske de kræfter, der i vor tid arbejder paa samfundets omdannelse i alle lande under solen. I enkeltes øine er disse kræfter af det onde; i mine er de af det gode, - ubetinget.⁹⁹

Han sympatiserer her med de som sørger over en fortid som er i ferd med å forsvinne, men mener at videre fremskritt og utvikling er både nødvendig og et rent gode. Et argument som Pearson benytter i boken, handler om at de «lavere» raser vil i lengden styre verden, mens de «høyere» raser vil tape sine «noblere elementer». Dette bekymrer ikke Lyche seg for. Han mener at verden er i en overgangsperiode til noe bedre, ikke verre. Han argumenterer her for at disse forfatterne undervurderer det nyes kraft til å løfte og utvikle samfunnet.

Lyches kritikk av den moderne pessimismen stammer fra «Fin De Siecle» og dens overfladiskhet. At det er på moten å være pessimistisk, mener Lyche er farlig. Dette er ikke

⁹⁸ “Redaktørens sofahjørne”, *Kringsjaa*, hefte 6, bind 2. s. 475-479

⁹⁹ “Fremtiden”, *Kringsjaa*, hefte 2, bind 2. s. 121

på grunn av pessimismen i seg selv, som Lyche mener kan være bra for samfunnet for å advare mot fremtidige farer. Det er heller at filosofi og livssyn blir brukt på samme måte som moteplagg, som er urovekkende for Lyche. Denne pessimismen er ikke basert på livserfaringer, men heller på døsigheit og likegyldighet. Han tror denne pessimismen skyldes en mangel på arbeid og at tidens tjueåringer har blitt bortskjemte av sine foreldre. Hvis de unge pessimistene finner seg arbeid, ville de kunne få egen livserfaring og mulighet til å utvikle sine egne meninger og tanker. Lyche mener det er lov å være pessimist, men det er ikke en begrunnelse til å ikke gjøre din plikt eller arbeide. Han mener en mann må dømmes etter sine handlinger mer enn sine meninger.

Lyche argumenterer i en annen artikkel av «Sofahjørnet» at pessimismen vil holde mennesker og samfunnet fra å oppnå sitt fulle potensial. Mange er generelt pessimistiske for å unngå skuffelser i sitt eget liv, men Lyche argumenterer for at skuffelser ikke nødvendigvis er like negativt som det føles i øyeblikket.

Vi kan ikke paa forhaand nøiagtig beregne vore egne evner og den modstand, vi vil møde. Det er os derfor umuligt at sige, hvor langt vi har betingelser for at naa. Og denne uvished er det bedre, at vi venter os for meget end for lidet; thi forventningerne er, som vi har seet, selv en del af den kraft, der bærer os frem. Jo mere vi inden visse rimelige grænser ønsker og haaber, desto mere er det sandsynligt vi vil opnaa; men aldrig alt. «Den store feil og synd,» siger Robert Browning, «er at sigte for lavt; ikke at naa maalet er ingen synd og ingen skam; men ikke at fordriste sig til at sætte høie maal for livet, det er synd; det er vantro.»¹⁰⁰

Å ha store ambisjoner for fremtiden er ikke skammelig, mener Lyche, spesielt ikke hvis du ikke klarer å nå dem. Det er bedre å gjøre et forsøk og feile enn å ikke prøve i det hele tatt. Selv om alle mål ikke blir nådd, vil det være store sjanser for at flere av målene nås. Det er bedre å være en strevende optimist med store håp og drømmer i livet, enn en pessimist som mangler begge.

6.3 Emerson, Carlyle og Nietzsche

Lyches idealer og perspektiv på livet og samfunnet blir påvirket av hans litterære preferanser. Det blir derfor interessant når Lyche omtaler en moderne tenker som han

¹⁰⁰ «Redaktørens Sofahjørne: Et psykologisk observatorium», *Kringsjaa*, Hefte 4, Bind 5. s. 315

personlig er fullstendig uenig med. Friedrich Nietzsches filosofi er ofte det motsatte av tankene Lyche gjør seg, selv om flere av Nietzsches meninger kan sammenlignes med Lyches egne litterære favoritter. Gjennom hvordan Lyche sammenligner sine egne favoritt forfattere med Nietzsches filosofi, kan vi derfor lettere definere hva som var de mest sentrale tankene i Lyches livssyn.

Som alltid er Emersons litterære verk sentrale når Lyche skriver om et liv utenfor det moderne, materialistiske samfunnet. For Lyche representerer Emersons tenkning Amerika på sitt beste. Han er en fritenker som har definert den amerikanske kulturen og gitt den «sjel». Emersons oppfordring til individenes fritenkning og selvinnsettelse er en viktig inspirasjon i Lyches liv. Nietzsche argumenterer også for slik fritenkning, men ifølge Lyche kan Emerson og Nietzsches skilles gjennom «hvordan» deres tekster er skrevet og «hva» deres endelige budskap er.

Emersons tekster er essays, som originalt var foredrag han holdt foran et publikum. Lyche sammenligner tekstene med prekener som en prest ville holdt, innholdsrike og uten humor i seg.

Thi han (Emerson) er ikke «morsom» som Nietzsche; han morer ikke sit publikum som denne ved at stille alle ting paa hovedet. Der er intet Nietzscheansk braak eller selvskyld hos denne stille amerikaner.¹⁰¹

Gjennom dette utsagnet vises Lyches syn på de to tenkerne, Emerson som en stille og respektert tenker og Nietzsche som en bråkmaker som skryter av sine egne høye tanker. Tonen og det endelige budskapet fra Emerson og Nietzsche er hva som skiller de to tenkerne etter Lyches mening.

Nu ganske vist, der er en lighed mellem de to: tilbødelsen af den personlige selvstændighed og kraft, af glæden og stoltheden; men forskjellen er umaadelig: Emerson vandrede stille og rolig den vei, han udpegte, og mente, at alle menneskenes børn kunde vandre den med ham; Nietzsche derimod vandrede den ikke selv og troede ikke, nogen anden kunde gjøre det. Den ene var positiv og fornuftig, den anden blot negativ og behersket af en altbeseirende ærgjerrighed efter

¹⁰¹ «Redaksjonelt: Emerson og Nietzsche», *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 11. s. 157

at tirre og modsige fornuften. Den ene saa livets vei gjennom det «stolte had», den anden gjennom den varme kjærlighet.¹⁰²

Det virker her som at Lyche skiller Emerson og Nietzsches endelige budskaper ved å si at Emerson mente alle kunne lære å bli fritenkende og intelligente individer som han selv. Til forskjell skildrer han Nietzsche som en tenker med en mer deterministisk påstand hvor kun de færreste kan oppnå slik forståelse. Nietzsche og hans tilhengere drives av et «stolt hat», mens Emerson blir drevet av «en varm kjærlighet». Igjen virker det som Lyche prøver å skildre Nietzsche som en arrogant filosof, til forskjell fra den ydmyke tenkeren Emerson. Når Lyche nevner veien «Emerson vandret, men ikke Nietzsche», vil jeg tro dette refererte seg til religiøs og åndelig tenkning, noe Nietzsche avviste gjennom sitt uttrykk «Gud er død». Denne avvisningen av guddommelighet kan være en av de sentrale grunnene til at Lyche misliker Nietzsche slik han gjør, men jeg tror det er langt fra den eneste grunnen.

Carlyle er en annen viktig forfatter Lyche delte sine meninger om livet med. Spesielt virker det her som Carlyles teorier rundt «the great man» (stormannsteorien), hadde en innflytelse på hvordan Lyche så på verdenshistorien. Igjen er denne tankegangen sammenlignbar med Nietzsches filosofi, denne gangen omkring uttrykket «Übermensch» (eller «overmennesket»). Som allerede nevnt i kapittel 3 om Carlyle, argumenterer Lyche også her om forskjellen mellom Nietzsches tenkning og tenkningen bak Lyches litterære favoritt. Selv om både Carlyle og Nietzsche omtaler «store menn» gjennom historien, er de uenige i rollen stormannen eller overmennesket burde ha i et samfunn.

For ham (Carlyle) var helten eller den store mand vistnok tilbedelsesverdige; men han var det just fordi og i samme grad, som han velsignede og tjente den store masse.

Han var til for folkets skyld og ikke folket for hans skyld.¹⁰³

«The Great Man» som Thomas Carlyles omtaler er stor på grunn av hva han oppnår for samfunnet og folket, ikke kun fordi han har særegne evner. Han var verdig å bli idealisert på grunn av sin aktive rolle i samfunnet, sine prestasjoner og *fordi han ikke ville bli forgudet for det.*

¹⁰² Ibid

¹⁰³ «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 6, Bind 1. s. 472

Men den «helt», der begyndte med at vise et aldeles ulideligt hovmod og fortælle den hele vide verden, at den var til for hans skyld, den «helt» vilde vist Carlyle have været den første til at erklære for lidt af en «*Sham*», slet ikke en virkelig helt eller stor mand.¹⁰⁴

Igjen angriper Lyche Nietzsches tenkning for å være arrogant i sin natur. Hans oppfatning av Nietzsches «overmenneske» gjør at intelligente og begavede menn «[gaar] omkring struttende af selvtilbedelse og selvbeundring som et slags menneskelige paafugle...».¹⁰⁵ Denne filosofien skaper selvtilfredshet blant slike mennesker, samtidig som den oppmuntrer til forakt for ordinære mennesker. Hvor Carlyles «store mann» er til for folkets skyld, er det folket som er til for Nietzsches «overmann». Han tjener ikke dem, de tjener han.

Det er derfor gjennom Lyches forakt for Nietzsches filosofi at vi kan se hva Lyches idealer står for. Hans sentrale standpunkt blir her at individet ikke skal sette seg selv først, men heller sine nærmeste eller samfunnet som helhet. Et lignende utsagn blir fremstilt av Lyche når han mimrer om en samtale han hadde hatt med amerikanske arbeidere ved jernbanen på tidlig 1880-tallet:

«Jeg skal si dere,» sagde en, «hvad der gjør livet værd at leve. [...]» - Jo det var da, at man maatte have noget *udenfor sig selv* at leve for, nogen eller noget at slide og stræve for. Bare at arbejde og leve for sig selv («være sig selv nok»), for egen fornøielse eller tilfredsstillelse, det blev bedrøveligt i længden. Levet *slig* var ikke livet værd at leve. Men at vide, at ens stræv kom andre til gode, at hvert kraftigt arbejdstag, en tog, øgede glæden i et hjem, bragte en liden kvindes hjerte til at banke av fryd, lyste op i nogen barneansigter, eller lattede en gammel mors sidste dage, - det gav livet *værd* det, uendeligt værd.¹⁰⁶

Gjennom slike utsagn og Lyches kritikk av Nietzsches tenkning viser at en viktig grunnstein i hans livssyn omhandlet ydmykhet, som ikke lot et individ sette seg selv foran andres interesser. Individet skulle arbeide for sin egen åndelige og intellektuelle vekst, men ikke på

¹⁰⁴ Ibid. s. 472-473

¹⁰⁵ Ibid. s. 473

¹⁰⁶ "Redaktørens Sofahjørne", *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 1. s. 237-238

bekostning av sin egen selvtilfredshet og forakt for dem som ikke hadde oppnådd det samme.

6.4 Den norske kulturen

Gjennom Lyches beskrivelse av Nietzsches tenkning ser vi at Lyche misliker en nytenkning hvor samfunnets beste avvises til fordel for individets interesser. Lyche viser også gjennom sine tekster at han generelt ikke liker den europeiske «pessimismen» som stammer fra «Fin De Siecle», som han selv beskriver som «pessimisme, iført som et moteplagg.» Men mest av alt er det en følelse av målløshet Lyche mener dominerer den moderne norske kulturen. Den er, virker det som, roten til pessimismen og råheten i det norske samfunnet. Løsningen Lyche har på denne målløsheten, er at en ny tenker eller filosof må vokse frem fra det norske samfunnet.

Vi trenger til at se klart, at her endnu i kulturel henseende maa gjøres et umaadeligt rydningsarbeide. Det gavner os at komme elendigheden lige ind paa livet. Her maa føres og her kommer nok til at føres, naar de rette høvdinger kommer, et kulturens felttog i Norge mod raahed, halvhed, tankeløshed og materialisme. Her maa skabes et virkeligt kulturliv og her maa løftes som det centrum og kjærne et nyt, friskt, mægtigt livsideal. Her maa udvikles en ny, levende og begeistrende idealisme, hvis strømme kan flyde ud over landet og skylle raahed, uvidenhed og elendighed væk, gjøre *rent* i by og bygd og forskjønne og forrædle livet iblandt os. Det er slig idealisme folk gaar og venter paa, efter min mening.¹⁰⁷

Her blir igjen Lyches beskrivelse av en «Kulturbærer» relevant. Som tidligere nevnt i kapittel 3, definerte Lyche forfattere og deres litteratur i to kategorier, «kunstnerisk» og «kulturell». Den norske litteraturen er dominert av forfattere som Lyche definerer som «kunstneriske forfattere», som Bjørnstjerne Bjørnson og Henrik Ibsen.

Literatur er et større og mere omfattende ord end *kunst*. Der er plads inden den for en af de høieste kunstgrene, men ogsaa for noget *mere*. Den er et mægtigt tempel, hvori kunsten har sit lille kapel, men hvor der og er plads og trang til andre smaakapeller. Den repræsenterer ikke kunst og kunstner alene, men det hele kulturliv, dets indhold og dets mangeartede bærere eller verdslige prester. Og til

¹⁰⁷ "Redaksjonelt: Kultur", *Kringsjaa*, Hefte 13, Bind 3. s. 1024

kultur hører naturligvis mere end kunst. Dette *mere* savnes hidtil dypt i vor norske litteratur, der omtrent udelukkende – udenfor den rene faglitteratur – er en kunstilliteratur.¹⁰⁸

Den norske litteraturen trenger nye, unge forfattere som kan gi den norske kulturen en større, mer definert identitet, sier Lyche. Hans ønske er at Norge må fremdyrke sin egen Emerson, en forfatter og dikter som inspirerer folket til et optimistisk og åndelig livssyn. Det vil ikke være nok å kun introdusere Emerson for det norske folket, hans ord er ment for amerikanske ører. I stedet må den norske «kulturbæreren» komme fra Norge selv, og må forstå det norske folket. Den norske litteraturen må produsere forkjempere for Norges kultur, slik at kulturen kan bygges opp og utvikles videre.

Det virker også klart hva slags idealer Lyche ønsker at en slik kulturbærer skulle frembringe til det norske folk. Norge trenger idealisme, mener Lyche. La individer være pessimistiske, men samfunnet må heller være optimistisk for å utvikles fremover. En liten gruppe pessimister i samfunnet kunne være sunt hvis de råder mot fare som optimistene ikke ser. Men om pessimisme dominerer samfunnet vil samfunnet aldri bevege seg framover, av frykt for konsekvensene. Likevel må ikke farene og negative konsekvenser ignoreres heller.

Vi tror, ethvert livssyn, der undervurderer tidens farer og onde kræfter, - der holder alt for godt, som er nyt, alt for slet, der er gammelt -, er et yderst farligt og overfladisk livssyn. Vi er pessimisterne taknemmelige, fordi de udpeger farerne for os. Lad dem male sort. Vi trængter det.¹⁰⁹

Utviklingen av samfunnet mener Lyche er viktig. Å forsøke å holde fast på det gamle på fremtidens bekostning er poenngløst. De individene som tviholder på fortiden må hjelpes med å forstå den nye tankegangen, slik at de lettere kan godta den. Lyche beskriver dette som under en forestilling av «Laterna Magica», et projeksjonsapparat som gradvis forandret et bilde til et annet, gjennom to lykter.

Verden i vor tid er et slikt dobbelt *laterna magica* billede. Fortid og fremtid er de to lykter. Fortidens og fremtidens kræfter arbeider om hinanden i samfundene og forkludrer og omtaager hinanden. Ingen af dem staar klart og greit frem. Men den,

¹⁰⁸ «Redaksjonelt: Litteraturen som kulturbærer», Kringjsaa, Hefte 12, Bind 3. s. 949

¹⁰⁹ «Fremtiden», Kringjsaa, hefte 2, bind 2. s. 124

der lever i den gamle tingenes orden, - hvis ideer og følelser er formet helt af den, - ser alene den – den alene som virkeligt billede, som *orden*, som system. Alt det nye er for ham blot taage, røg og forvirrende linjer og kræfter, der truer med at forvandle den gamle, kjære orden til det rene kaos. Andre ser blot de forvirrende linjer og kræfter paa begge sider, - og for dem *er* det hele et kaos. Og endelig er der en del, som føler glædens taarer i sine øine og hjertet banke i bystet af fryd, fordi de har faaet øie paa det *nye, fremvoxende billede*. Alle de nye linjer og kræfter, samler sig for deres blik til noget helt og nyt, en ny verdensorden og verdensharmonie.¹¹⁰

Denne metaforen gir et bilde av hvordan Lyche ser på individer i de europeiske landene. De som kun ser fortiden, de som ikke ser fortid eller fremtid og de som har sett hva fremtiden vil bringe. Lyche er i denne metaforen i den tredje kategorien, hvorav størstedelen av det norske samfunnet fortsatt eksisterer i kategori en og to. Kringsjaa benyttes her for å hjelpe nordmenn til å komme til kategori tre, for å forberede seg på et fremtidig samfunn. Det er behov for en dyktig filosof eller kulturbærer, for å samle hele samfunnet og utvikle det til noe bedre enn det nå er.

Kringsjaa var et organ hvor Lyche kunne kommunisere med sine norske lesere om verden utenfor Norge. Han kunne her presentere tanker, ideer, bøker og forfattere som nordmenn ellers aldri ville bli kjent med. Alene ville ikke dette være nok til å forandre den typiske nordmannens perspektiv på livet eller samfunnets idealer. Til dette trengtes en sterkere stemme enn det han selv hadde, en forfatter med store litterære ferdigheter og store ambisjoner for Norge. Kanskje var ideen Lyche hadde å inspirere en slik person med sine artikler om sitt eget livssyn og omtalene av sine egne litterære idoler fra Amerika og England. Eller kanskje ved å legge opp til en diskusjon om amerikanske verdier i det norske samfunnet, både filosofisk og religiøst, kunne Norge på lang sikt adoptere flere amerikanske idealer.

Dette virker sentralt i Lyches artikler i sin tid som Kringsjaas redaktør. Å fremstille det verdenssynet han utviklet i sin under sitt opphold i Amerika for et norsk publikum var en viktig del av Lyches motivasjon for utgivelsen av- og arbeidet med tidsskriftet.

¹¹⁰ Ibid. s. 122-123

7. Innovasjoner og Utdanning

Lyche var ikke kun en forkjemper for Amerika som et spirituelt og filosofisk ideal, han ville også vise seg som en viktig forkjemper for teknologiske og institusjonelle utviklinger. Man finner i mange av de redaksjonelle artiklene Lyche skrev i *Kringsjaa*, oppfordringer om å ta i bruk teknikker og teknologier som ble utviklet i Amerika i denne perioden. Noen av disse utviklingene virker mer som personlige ønsker fra Lyches side. Et eksempel på dette finner vi i en kort redaksjonell artikkel fra 1893, hvor Lyche ber om at en av de norske vognprodusentene adopterer den amerikanske «Buggy»-stilen av vogner.

Kan ikke enkelte af vore vognmænd indføre den amerikanske buggy-stil for kjøretøier. Byg dem endelig her i landet; men lad os faa godt af den bekvemme, behagelige stil, der gjør en kjøretur i Amerika til en dobbelt fornøielse.¹¹¹

Denne vognen virker å være spesielt populær i de større byene i Amerika, men var nok aldri spesielt praktisk for bruk i de fleste delene av Norge. Ettersom denne teksten ble skrevet tidlig i Kringsjaas livstid, kunne det heller anses som et tegn på at Lyche savnet livet i Amerika. Artikkelen ble skrevet kun et år etter at Lyche returnerte fra USA til Norge.

I en litt lengre artikkel fra 1894 omtaler Lyche den amerikanske skrivemaskinen. Denne oppfinnelsen er av stor betydning for de fleste forretninger, argumenterer Lyche. Likevel har ikke denne teknologien blitt tatt i bruk av norske bedrifter i særlig grad, noe Lyche finner underlig.

Det er besynderligt, at hos os, hvor forretningslivet dog pulserer ganske friskt og energisk, og hvor man ikke er saa svært bange for at optage nye ideer og metoder, naar de lover grei besparelse af tid og arbeide, - at man ikke her har lært at benytte sig af skrivemaskiner i forbindelse med hurtigskrift. I de Forenede Stater er der ikke længer mange kontorer eller forretninger af nogensomhelst betydning, hvor de ikke benyttes, eller hvor man vilde anse det muligt at undvære dem.¹¹²

¹¹¹ «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 6, Bind 2. s. 441

¹¹² «Redaksjonelt: skrivemaskiner og hurtigskrift», *Kringsjaa*, Hefte 7, Bind 3. s. 551

Lyche oppfordrer her norske selskaper til å ta i bruk slike skrivemaskiner, som vil spare både tid og penger når de blir tatt i bruk. At denne teknologien ikke har blitt tatt i bruk i større grad, er det forskjellige årsaker til. Først og fremst er tilgjengeligheten i Europa er en viktig faktor. Ved import av skrivemaskiner direkte fra Amerika ville kostnaden for en slik anskaffelse være uforholdsmessig høy. Det er mulig at en skrivemaskin var billigere og lettere å skaffe seg i Amerika enn det var de fleste steder i Europa, ikke minst i lille Norge.

Lyche er svært kritisk til forskjellen mellom amerikanske og europeiske innovasjoner og teknologier. Europa er gammeldags, konservativt og europeere er trege til å akseptere nye teknikker og teknologier. Lyche siterer en amerikansk ingeniør, som hadde besøkt Berlin, i en artikkel fra 1893, som beskriver både amerikaneren og Lyches egen mening om europeiske teknikker:

Hans (amerikanerens) samlede indtrykk var, at hvor europæerne kan klare sig med menneskelig muskelkraft, der falder det dem aldrig ind at benytte andet. Det næste skridt, naar de maa tages, er til heste og oxer. Og saa forlader man ikke dem for damp og elektricitet, før det er umuligt at holde paa med længer, før det er blevet bevist ved ti tusend eksempler, at der tabes penge ved at holde paa dem. Saa gjør man nølende og frygtsomt det nye skridt.¹¹³

Dette er nok en av de sentrale grunnene til at Lyche ønsket å utgi *Kringsjaa*. Muligheten til å spre kunnskap og informasjon, gjennom internasjonale artikler som omhandler alt fra vitenskap til praktisk kunnskap, blandet med hans egne meninger og erfaringer fra Amerika. Etter Lyches mening kan det norske samfunnet bli på lik linje med de Forente Statene, så lenge nordmenn er villige til å la seg inspirere av dem og ta i bruk innovasjoner utviklet i Amerika.

Lyche skriver også om flere muligheter for den norske industrien dersom den fulgte det amerikanske eksempelet. I en artikkel fra 1894 skriver Lyche om den kjemiske industrien i Norge, hvor råvarer som svovel, sink og blymalm utvinnes i Norge, for så å bli raffinert ved fabrikker i andre land. Lyche argumenterer her med at det vil være mye å tjene for individer

¹¹³ «Redaksjonelt: Trinser», *Kringsjaa*, Hefte 8, Bind 2. s. 604

og for landets egen velstand ved å etablere flere fabrikker som kan foredle disse råvarene selv.

Til sammen vil man se, at det representerer ganske vakre summer, som vi nu forærer bort til utlandet, eller sløser bort, og som burde blive i vort eget land, sysselsætte ledige hænder og hoder, øge velstanden og i det hele hjelpe til at «bygge landet».¹¹⁴

Problemet med å etablere slike fabrikker og raffinier ville da være å innhente slik ekspertise. I dette tilfellet omtales en stortingsproposisjon hvor en norsk kjemiker ble innvilget pengestøtte for å studere i utlandet. Slik økonomisk støtte for å lære av utenlandske institusjoner var noe Lyche hadde stor sans for.

7.1 Universitet og Utdanning

En utfordring Lyche hadde i sin argumentasjon med den norske akademiske kulturen, var en elitistiske tenkning som la større vekt på den teoretiske tenkningen på bekostning av praktiske yrker. Dette kommer frem i en redaksjonell artikkel fra September 1893, hvor Lyche omtaler en forskjell mellom Norge og Amerika i deres verdsettelse av forretningsmenn og deres prestasjoner i samfunnet.

Ære være litteratur og kunst, men ære være ogsaa det forretningsliv, der muliggjør dem. Lad os ikke prise og hædre det ideelle paa det praktiske livs bekostning. Følgen deraf bliver blot, at vi trækker bort fra det praktiske liv kræfter, som burde være der, at vi berøver det den idealitet, de noblere motiver, den skabende og banebrytende kraft, uden hvilke et lands forretningsliv og materielle udvikling stagnerer.¹¹⁵

Det virker klart at selv om Lyche verdsetter kunst, litteratur og filosofisk tenkning, argumenterer han her for at praktiske kunnskaper og ferdigheter må bli mer verdsatt både ved universitetet og høyere utdanning, og i samfunnet ellers.

Denne tankegangen kommer muligens fra Lyches egen livserfaring. Lyche fant arbeid i flere yrker under oppholdet i Amerika. Han fant praktisk arbeid som ingeniør ved jernbanen, samtidig som han utdannet seg til unitarprest. Lyche reflekterer over dette i en artikkel fra

¹¹⁴ «Redaksjonelt: Vor Kemiske Industri», *Kringsjaa*, Hefte 8, Bind 3. s. 636

¹¹⁵ «Redaksjonelt: Forretningsgeni», *Kringsjaa*, Hefte 7, Bind 2. s. 527

«redaktørens sofahjørne», hvor han mener det er ideelt at foreldre lærer barna sine et praktisk yrke eller gir dem erfaring som de vil dra nytte av senere i livet.

Hver eneste gutt burde lære at gjøre noget med sine hænder, noget af bestemt praktisk nytte den hele verden over. Lad ham have saa godt et hoved, han vil, og saa fuldstændig en teoretisk uddannelse, som skaffes kan; lad forældrene være saa rige, de være vil, man kan dog alligevel aldrig vide, hvad forandringer og omstændigheder livet kan føre med sig.¹¹⁶

Med dette argumenterer Lyche for at alle barn, både rike og fattige, burde ha en variert opplæring som gir både praktisk og teoretisk erfaring. For rike barn ville dette bety å gi dem erfaring i praktisk arbeid som ville kunne skaffe dem en jobb, hvis tidene ble harde. For barn av fattigere familier ville dette bety å ha flere arbeidserfaringer eller arbeidslivskunnskaper. Dette vil gi barnet fleksibilitet når de blir voksne, til å finne seg jobb i et yrke der de ville trives.

Lyche virker fornøyd med retningen universitetene i Norge har valgt å gå. Han roser det Kongelige Frederiks Universitet i en artikkel fra Juli 1894, for dens arbeid med å etterligne den engelske og amerikanske stilen ved å utvide tilgangen til universitetets utdanning for flere i Norge.

Det er glædeligt at høre, at ogsaa vort universitet ved en del professorers initiativ agter at slaa ind paa den vei, som engelske og amerikanske universiteter i de senere aar med saa stort held og til uberegnelig nytte har fulgt, og som ogsaa allerede er blevet betraadt i Sverige -, nemlig forsøg paa at bringe universitetsdannelsen og alle de goder, den bringer, ud i videre kredse, - ud blandt det hele folk.¹¹⁷

Den spesifikke forandringen som omtales i Lyches artikkel, handler om at universitetet vil holde «sommerkurs» som vil være tilgjengelige for folk som ikke har tid eller penger til å være fulltidsstudenter. Dette er en ny positiv retning for universitetet, mener Lyche, fordi det bedrer tilgangen både til universitetets utdanning og indre kultur. Dette vil bedre tilgangen til dannelselse og kultur for folk flest, noe som er nødvendig for at Norge skal utvikle

¹¹⁶ «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 2. s.230

¹¹⁷ «Redaksjonelt: Et Universitet for folket», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 4. s. 67-68

seg i en ytterligere demokratisk retning. Det norske universitetet vil gjennom dette bli «et universitet for folket».

7.2 Lærerinnen: Kvinnen i utdanningens verden

Det er også gjennom utdanningens institusjoner at vi oppdager Lyches egne tanker og meninger om kvinners plass i samfunnet og rundt kvinnekampen. Han hadde allerede opplevd hvordan skoleklasser og utdanning kunne foregå med en kvinne i lederskapsrollen. «The School'mam» er en sentral skikkelse i Lyches beskrivelse av Amerika, spesielt når han forklarer hvordan vesten blir sivilisert. Lyche mener lærerinner ikke bare bringer med seg skolebøker og utdanning, men også høyere ånd og kultur til lokalsamfunnet. Hennes nærvær oppfordrer både barn og voksne til å oppføre seg bedre enn de ellers ville gjort.

I en artikkel av «Redaktørens sofahjørne» fra Januar 1894, skriver Lyche om kvinnekampens suksess og fremgang i de siste årene. Her viser Lyche sin egen støtte til bevegelsen, hvor han bruker personlige opplevelser for å bevise at kvinnens deltagelse i alle slags typer arbeid har vært positive. Lyche støtter også utviklingen av blandet kjønn i skoleklasser, som han mener har hatt en positiv innvirkning på de skolene som har gjennomført dem.

Akkurat ligedan er det gaaet i skolerne, siden kvinder blev sluppet ind der, og endnu bedre er det blevet siden gutter og piger etter naturens vise ordning blev opdraget i samme klasseværelser, af samme lærere og til samme tid. – intet slog mig mere ved hjemkomsten fra Amerika end den rent forvandlede atmosfære i min egen gamle skole. Fordums tider med alt det rene griseri, midt i hvilket vi opdroges, har altid staaet for mig som et slags barndommens mareridt. Alt forsvunnet nu! Gutter og piger sidder sammen i de høiere klasser og dermed farvel, naturligvis, til griseriet. Bedre tone, bedre sæder, naturligere forhold, gutterne mere *gentlemen!*¹¹⁸

Lyche mener gjennom denne artikkelen at både de mannlige lærerne og guttene i klassen blir oppfordret til å forbedre oppførselen sin, kun gjennom «damer og småpikers» nærvær. Etter Lyches mening vil alle arbeidsplasser høyne sin egen standard med kvinners tilstedeværelse, både gjennom arbeidernes oppførsel og arbeidsplassens renhet og utseende.

¹¹⁸ «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 3. s. 155-156

Spesielt i utdannelsen, har kvinnen en viktig plass, mener Lyche i denne artikkelen. Lyche mener at lærerinnen bringer en viktig faktor til elevenes skoledannelse, noe selv de beste mannlige lærerne ikke kan gjenskape.

Jeg tror, et barns karakter formes vel saa meget af den indflydelse, som øves paa det af omgivelser og forhold som af den viden og lærdom, der hamres ind i det. Tror, det vilde virke vel saa velgjørende og udviklende paa et barn at voxe op med vakre billeder og harmoniske farver for øie, som at høre tusen kunsthistoriske foredrag i en sort kjelder. Tror, der ligger betydelig opdragelse bare i et lyst værelse, hvor sol og lys faar lov at strømme ind i rig fylde. Tror en blomsterbuket paa kathedret kan opveie mangt et hul i en lærers eller lærerindes kundskaper. Tror, et venligt ansigt, en moderlig, sympatetisk, kvindelig optræden fra lærerindens side er bedre end en gammel, træt bulbidders grænseløse, klassiske lærdom. Tror i det hele, at en kvinde i et skoleværelse er vel saa godt som en universitetsuddannelse, og at en kvinde eller to burde ved lov paabydes inden enhver skoles lærerpersonale.¹¹⁹

Her beskriver Lyche kontrasten mellom skolegangen han selv opplevde som barn, uten kvinner, med de skolene han har observert med lærerinner tilstede. Både i Amerika og Norge mener Lyche at lærerinner gjør skolen til et vakrere og lykkeligere sted for både barn og voksne. Han går så langt som å oppfordre til at alle skoler ved lov pålegges å ansette lærerinner, for det vil utgjøre en stor forskjell etter hans mening.

Lyche har også sansen for å gi kvinner bedre tilgang til høyere utdanning generelt. I en annen artikkel av «Redaktørens sofahjørnet» i desember 1893, forklarer Lyche hvordan kvinnebevegelsen og kvinnens økte frihet i samfunnet ville ha en positiv effekt på ekteskapet i Norge. Spesielt sikter han til at kvinner og menn da vil få mange av de samme interessene og tankene noe som vil skape mindre konflikter i hjemmet.

Hvor hun sætter sin største glæde i silkebaand og hattepynt, hvor hun maaler alt i livet med dagligstuens og barnekammerets alnemaal, medens han lever paa torvet, paa bryggen, paa børsen eller i det politiske liv og maaler alt med derfra hentede

¹¹⁹ Ibid s. 156

maal, hvor hendes ideal og livsmaal er en lun stue og hans et stort, kjækt, friskt, mandig liv, - der kan der jo intet samliv blive, bare en leven ved siden af hinanden.¹²⁰

Økt tilgang til høyere utdanning vil dermed forbedre samfunnet både for menn og kvinner, mener derfor Lyche. I en senere artikkel som omhandler at Cambridge universitetet gir kvinner tilgang til å studere der, omtaler Lyche hendelsen i kvinnens favør og mot kritikere som mener «saaledes vil universitetet gaa til grunde».¹²¹ Her også argumenteres det for at den utdannede kvinnen vil bli «bedre hustru og mødre enn sine (ikke utdannede) søstre».¹²² Likevel er det ikke ved universitetet at Lyche har størst innflytelse i sin tid som Kringsjaas redaktør.

7.3 Det Deichmanske bibliotek, Lyche som agitator til forandring.

Allerede i det første hefte av Kringsjaa, legger Lyche vekt på hvor viktig tilgangen til litteraturen er. De som engasjerer seg i den litterære verden vil leve et bedre liv både intellektuelt og spirituelt, ifølge Lyche. I denne tidlige artikkelen fra den første utgaven av «redaktørens sofahjørne», forteller Lyche om unge gifte par i Amerika som investerer mer i bokhylla enn i «møbeltrekk» eller «øl og vin». Lyche prøver i artikkelen å overbevise den yngre generasjonen i Norge om å gjøre det samme.

Maa der spares, saa lad det gaa du over maven heller end over hoved og hjerte. *Lev lavt, men tænk høit.*¹²³

Selv om Lyche gjennom denne artikkelen formaner ungdommen og folk generelt til å investere i egne bøker og litteratur, virker det som at hans fokus snart beveger seg til offentlige institusjoner. Spesielt blir fokuset hans rettet mot det offentlige biblioteksystemet, Det Deichmanske Bibliotek i Kristiania.

Det Deichmanske Biblioteket har eksistert i Norge siden slutten av det attende århundret og fikk i det nittende århundret egne lokaler uavhengig av de norske skolene. Biblioteket var åpent for alle, med mulighet for hvem som helt å kunne låne bøkene i bibliotekets samling. Det gamle systemet for bibliotekets drift var nærmest som i et museum. Kontroll på bøkene og generell lukkethet i biblioteket var normen hos Deichmann. Rundt året 1890 lignet de

¹²⁰ «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 12, Bind 2. s.959

¹²¹ «Universitet og Kvinder», *Kringsjaa*, Hefte 7, Bind 7. s. 511-512.

¹²² *Ibid.* s. 512

¹²³ «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 1. s. 76

mer på bibliotekene på høyskoler og universiteter enn moderne folkebibliotek. Dette biblioteksystemet ønsket Lyche å få modernisert.

Flere ganger hvert år utga *Kringsjaa* artikler som omtalte det amerikanske biblioteksystemet som Lyche dermed kunne sammenligne med det heller gammeldagse norske systemet. Disse artiklene var ofte oversatt fra engelsk og omtalte individuelle biblioteker som eksisterte i USA. Allerede i de tidlige heftene av *Kringsjaa* skriver Lyche en redaksjonell artikkel hvor han uttrykker sin mening om offentlige biblioteker.

Biblioteker er vel saa viktige som skoler. Bøger er dyre; de bedste er gjerne dyrest. Hvis derfor det offentlige ikke træder hjælpende til, vil det være et almindeligt menneske umuligt at skaffe sig de bøger, som det *burde* læse og *burde* kjende. Kommunerne opretter vandværk og gasværk, og det er overmaade vel. Men jeg vover at paastaa, at det er af endnu større vigtighed for befolkningens vel, at kommunen opretter gode biblioteker til fri afbenyttelse.¹²⁴

Lyche sammenligner videre i artikkelen de amerikanske bibliotekene med de norske. Han beskriver de amerikanske bibliotekene som lyse, romslige bygninger med betjening som er kunnskapsrike og hjelpsomme. Til forskjell er de norske bibliotekene små, mørke og ofte overfylt av besøkende. Betjeningen i norske bibliotek blir beskrevet av Lyche slik:

«Kanskje en skolelærer, som tjener nogle faa skilling extra ved at bebyrde sig med dette arbeide, hvorfor han ingen egentlig interesse eller uddannelse har; følgelig er der ingen hjælp og veiledning at faa».¹²⁵

Lyche omtaler også hvordan mange småsteder i Amerika har sitt eget lokale bibliotek, noe som heller ikke er å finne de fleste steder i Norge. Det virker klart at Lyche ønsker både at det norske biblioteksystemet må reformeres etter amerikansk modell, og at institusjonen oppretter avdelinger flere steder i landet.

I avslutningen av denne artikkelen oppfordrer Lyche også til dannelsen av det han kaller en «bibliotekforening», med formålet å agitere for og fremme biblioteksaken.

¹²⁴ «Redaksjonelt: offentlige biblioteker», *Kringsjaa*, Hefte 10, Bind 1. s. 761

¹²⁵ «Redaksjonelt: offentlige biblioteker», *Kringsjaa*, Hefte 10, Bind 1. s. 762

Lad os faa noget lignende hos os, en forening, hvis formaal det er at gjøre alle de bedste bøger frit tilgjengelige for hver norsk mand og kvinde, - der ønsker at se et godt bibliotek i hver bygd i vort land, der vil virke for, at denne sags vigtighed indsees og paaskjønnes i stadig voxende kredse, der vil søge at udvikle sansen for læsning og at tilfredstille denne sans.¹²⁶

Med denne uttalelsen oppfordrer Lyche leserne til å agitere for utviklingen av biblioteksystemet i sitt lokalsamfunn. Lyche ville fokusere på utviklingen av det Deichmanske Biblioteket i Kristiania, hans eget lokalbibliotek.

I sin bok om Deichmanns historie blir Lyche omtalt av forfatter og historiker Nils Johan Ringdal som en sentral agitator i det Ringdal selv kaller «en bibliotekrevolusjon».¹²⁷ Han påpeker at Kringsjaa hadde stor betydning og vidtrekkende innflytelse på den norske opinionen angående biblioteksystemet og dets utvikling. I årene hvor Lyche var redaktør for Kringsjaa ville flere komme til med lignende argumentasjon. Universitetsbibliotekarene Karl Fischer og Jens B. Halvorsen var sentrale skikkelser som støttet Lyche i hans mål om en reform av det norske biblioteksystemet. Sammen ble de en betydningsfull koalisjon.

I 1896 skrev de tre sammen et forslag om hvordan det Deichmanske Bibliotek burde videreutvikles. De sentrale punktene i dette forslaget kalt «*Det Deichmanske Bibliotek i Kristiania. Forslag til omordning og utvidelse af bibliotheket med historiske og statistiske oplysninger angaaende folkebibliotheker i Norge, Danmark, England, Frankrige, Tyskland, Østerrige og de Forente Stater*», inkluderte å utvide bibliotekets lokale i Kristiania, muligheten for gratis utlån av bøkene, og økte årlig bevilgning av penger fra staten som ville gå til å anskaffe biblioteket flere bøker og mer profesjonelle ansatte. Med i dette forslaget hadde de tre forfatterne også utarbeidet et materiale som objektivt viste at det Deichmanske Bibliotek ikke fungerte godt nok, når man sammenligner oppgavene som utføres med penger investert.¹²⁸ Gjennom disse funnene virker det nesten umulig å forsvare dagens biblioteksystem.

Forslaget utarbeidet av Lyche, Fischer og Halvorsen ble lagt frem for formannskapet i mai 1898, kun en måned etter at Lyche døde. Det ble vedtatt. Videre reformer av

¹²⁶ «Redaksjonelt: offentlige biblioteker», Kringsjaa, Hefte 10, Bind 1. s. 765

¹²⁷ Ringdal: "By, bok og borger." s. 100

¹²⁸ Fischer, Halvorsen og Lyche, "Det Deichmanske bibliotek"

biblioteksystemet i Norges hovedstad ble gjort i det neste tiåret, der noe av æren bør tilfalle Lyche.

8. Samfunnsutvikling og politikk

Når man skal omtale Lyches politiske meninger og tanker i relasjon til den norske politikken på 1890-tallet, finnes det et lite dilemma som må omtales. Kringsjaa er vinklet mot internasjonale nyheter og media, som gjør at tidsskriftet ofte unngår å omtale norske nyheter og politiske hendelser i særlig dybde. Dette betyr ikke at Lyche ikke omtaler politiske bevegelser eller norsk politikk i det hele tatt, men han nevner svært sjelden politikerne eller de politiske partiene når han skriver om sine politiske tanker. Et eksempel på dette er når Lyche i en redaksjonell artikkel fra 1894 skriver at det er «bedrøvelig» at det norske Stortinget har avslått et statstilskudd på 5000 kroner til Bergens teaterscene.¹²⁹ Han beskriver sine egne meninger om *hvorfor* han mener dette er bedrøvelig, men nevner ikke *hvem* som er for eller imot dette forslaget på Stortinget. Dette er fordi med «Kringsjaa» ønsker Lyche å holde seg upartisk til partipolitikk, noe han nevner spesifikt ved dannelsen av tidsskriftet i 1893.

Personlig indtager selvfølgelig redaktøren et noksaa bestemt og afgjort standpunkt baade i den ene og den andre retning; men «Kringsjaa» vil – i lighed med næsten alle større udenlandske tidsskrifter, blive holdt paa helt neutral grund, hvor ogsaa fra tid til anden de forskjellige partier og retninger inden vort eget aands- og offentlige liv (under absolut lig vilkaar) vil faa udtale sig fuldt og frit om dagens store spørgsmaal. Det vil alene blive at saa vidt muligt populært organ for tidens kulturliv.¹³⁰

Med denne uttalelsen virker det som om Lyche forsøker å ta etter de store internasjonale tidsskriftene ved å holde «Kringsjaa» upartisk i den politiske debatten, samtidig som at dette forhåpentligvis vil gi tidsskriftet lesere fra alle politiske retninger. Dette betyr at når vi skal se nærmere på hvor Lyche kan plasseres i den norske politikken må det heller spekuleres gjennom de få politiske utsagnene hans og hvordan politiske hendelser blir omtalt av redaktøren.

¹²⁹ «Redaksjonelt: Bedrøveligt», Hefte 11, Bind 3. s. 870

¹³⁰ «Redaksjonelt: Til "Kringsjaas" læsere.», Hefte 1, Bind 1. s. 32-33

8.1 Den ideale politikeren

I de redaksjonelle artiklene og fra redaktørens sofahjørne, får vi et innblikk i hvordan Lyche så den moderne politikeren og hva slags «karakter» det trengtes for å være blant topp politikere og embetsmenn i samfunnet. I en artikkel fra «Sofahjørnet» forteller Lyche om to forskjellige statsmenn med forskjellige syn på livet og samfunnet.

Der er enkelte stasmænd, som mener, at kunsten ved at regjere og lede mennesker bestaar i at kjende alle deres svagheder og forstaa, at til syvende og sidst er de allesammen uslinger og egoister. [...] De er enige med de gamle teologer i, at bunden i mennesket er synd og elendighed; hjertet er fordervet; det gode er bare overfladisk slim, hyklery; usselheden og vammelheden, lasten og synden alene er *egte*. [...] Hele deres politik anlægges da ogsaa efter et slikt livssyn; deres taler afspeiler det. De hersker og bliver store ved at finde og benytte sig af medmenneskers svage punkter.¹³¹

Den første beskrives av Lyche her som en egoist som fremmer sine egne interesser foran velgernes interesser. «En hver er seg selv nærmest» blir valgspråket hans. Korrupsjon blir som en selvfølge for ham, hvor hver manns stemme kan kjøpes og selges. Slike politikere blir aldri husket for annet enn misnøye, ettertiden vil alltid vende seg mot slike statsmenn. Dette er fordi slike menn tar feil av samfunnet og menneskeheten som helhet, mennesker er ikke like egoistiske eller egosentriske som de blir fremstilt som.

Lyche viser derfor til en annen type statsmann som er overlegen den første.

Heldigvis er der ogsaa en anden klasse af statsmænd, folk med uovervindelig tro paa sine medmennesker, tro paa, at det gode og ædle dog tilslut er mægtigst i dem og mægtigst over dem, mænd, som derfor fortrøstningsfuldt appellerer ikke til egoisme og lavhed og dermed beslegtet trangsynt og trangbrystet patriotisme, men til medmenneskers pligtfølelse, loyalitet med det rette og sande, kjærlighed og sympati. Og det er dog *dem*, det sætter de dybeste merker i historien, dem som eftertiden tager sig af og kroner og kanoniserer.¹³²

¹³¹ «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind. 1. s. 234

¹³² *Ibid*

Denne andre typen statsmann beskriver Lyche som en idealist med en større tro på sine medmenneskers godhet og selvpoffrelse. Det er denne typen statsmann som vil bli husket i sin ettertid, han vil arbeide for et bedre samfunn og en bedre fremtid.

Lyche bruker disse to eksemplene for å vise til hvordan mennesker av både første og andre kategori eksisterer i det moderne samfunnet. Man vil finne egoister hvis man ser etter dem, men det finnes likeså mange mennesker hvor «jeg'et» ikke kommer først, men aller sist.

Men selv om dette eksempelet om de to statsmennene brukes for å illustrere samfunnet, vil jeg argumentere for at den gir oss en dypere innsikt i Lyches perspektiv på politikk og politikere. Den viser, på en forenklet måte, hva slags kvaliteter Lyche mener en ideell politiker må ha. Disse kvalitetene inkluderer idealisme, optimisme og en uovervinnelig tro på sine egne medmennesker. Dette er verdier som Lyche setter svært høyt, gjennom sin religion og sitt livssyn tidligere utforsket i kapittel 3 til 5.

Lyches syn på «den ideelle politikeren» ble påvirket av Thomas Carlyle, en av Lyches favorittforfattere. Når Lyche beskriver Carlyle, nevner han boken «Heroes and Hero Worship» som et av hans viktigste verker.¹³³ Denne boken definerer teorien om «the great man», en teori hvor verdenshistorien kan bli forklart gjennom handlingene og innvirkningene fra «store menn», eller «helter». Gjennom deres ekstraordinære evner har de hatt en stor innflytelse hendelsene gjennom historien. Teorien er at slike menn er født til å lede, med evner som er nødvendig for å være en effektiv og god leder.

Hvor enig Lyche er i denne teorien er vanskelig å si. Måten Lyche omtaler flere internasjonale ledere kan være et tegn på at han i det minste er delvis enig i Carlyles teori.

Det som kan sies om Lyches meninger rundt en idealistisk politiker, er at han verdsetter «karakter» og «moral» like mye eller kanskje mer enn spesifikke politiske mål. Dette nevnes allerede i første hefte av Kringsjaa, hvor Lyche omtaler en rekke internasjonale politiske skandaler de siste årene, som han oppsummerer slik:

Det er derfor tilsidst den lære, som alle disse politiske storskandaler understreger for os, at karakter og moral er af større betydning ogsaa i det offentlige og politiske liv, end vi har været tilbøielige til at tro. Man har jo bare smilt ad moralsk usselhed iblant

¹³³ «Redaksjonelt: Browning, Emerson etc», *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 6. s. 156

populære størrelser; ved valg og kaaring blot spurgt efter de flinkeste og tungerappeste, uden hensyn til, hvad *karakter* der stod bagom flinkheden og ordenes kniplingsløv. Man har tilladt sig at le ad simpel hæderlighed.¹³⁴

Dette kommer Lyche tilbake til da han omtaler Grover Cleveland, presidenten av De Forente Stater i 1894. Han beskrives av Lyche som en leder som vil «bli staaende i republikens historie som en af de store præsidenter ved siden af Washington, Jefferson og Lincoln.»¹³⁵ Likevel beskriver Lyche president Cleveland også som «intet geni»; kun en vanlig, forstandig, klartseende, ærlig og kraftig mand, der ikke taber hodet og ikke lader sig blinde af magt og æresbevisninger.»¹³⁶ Lyches respekt for Cleveland kommer derfor fra hans karakter, ikke fra hans medfødte ekstraordinære evner. Han er en mann med prinsipper og vilje til å holde på et politisk bilde som han jobber mot. Dette er hva Lyche respekterer ved president Cleveland. Han representerer for Lyche en politiker med sterke prinsipper og idealer som hører på råd og forslag fra sine rådgivere, men vil gjøre seg sine egne tanker istedenfor å bli ledet av andre.

Under den langvarige debat i det amerikanske senat over sølvloven, forelagde sølvets forsvarere præsident Cleveland ikke mindre end *tredive* forskjellige kompromisforslag; men præsidentens korte, greie svar var hver gang: «Nei; Shermanloven maa ophæves *sans phrase*.» Og ophævet blev den da tilslut. – Efter mine begreper og vistnok meget begrænsede forstaaelse af sagen kan ikke Cleveland her have valgt den bedste vei; [...] Halsstarrig fanatiker er han dog heller ikke; tvertom en mand, der alene handler efter fuld og moden overveielse, tager alle tilbørlige hensyn; man saa fører sin sag frem til seir eller falder under forsøget. – Jeg skal ærlig vedstaa, at jeg beundrer en slig mand, og tiden eier ikke mange av den slags.¹³⁷

Det er ingen tegn på at Lyche beundrer noen norske politikere på lignende vis. Men det kan være vanskelig å finne slike tanker i dette tidsskriftet ettersom fokuset ligger på det

¹³⁴ «Redaksjonelt: De politiske storskandaler», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 1. s. 36

¹³⁵ «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 10, Bind 2. s. 761

¹³⁶ *Ibid*

¹³⁷ «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 11, Bind 2. s. 843

internasjonale heller enn lokale og nasjonale nyheter og Lyche ønsker å være upartisk i den norske politikken.

8.2 Kritikk mot den norske regjering

Selv om Lyche ikke direkte omtaler enkeltstående norske politikere på samme måte som internasjonale ledere i sine redaksjonelle artikler, har han av og til bitende kritikk og sterke oppfordringer til den norske regjering som helhet. Her viser han sin egen mening om hvordan den norske staten burde utvikles videre, og hva slags prosjekter Norges regjering burde fokusere på.

Den sentrale kritikken mot Norges lederskap, handlet om hvor lang tid staten brukte på å planlegge og fullføre sine større prosjekter.

I min ungdom eller for en 13-14 aar siden, var der tre projekter, der diskuteres sterkt hertilands. Det ene var bygningen af en Bergensbane. [...] Det andet projekt var opførelsen af en anstændig bygning for landets første og hovedstadens eneste scene. Og det tredie projekt var en teknisk højskole, der skulde gjøre det muligt at erholde inden landets grænser den uddannelse i videnskabelig-praktisk retning, som nu delvis maa søges eller afsluttes i Tyskland.

Hened femten aar er gaaet, - en halv menneskealder. Og endda er omtrent intet udrettet.¹³⁸

I den moderne tidsalder burde disse prosjektene være mulig å fullføre på disse femten årene som har gått, argumenterer Lyche. Prosjekter som byggingen av Nationalteateret hadde blitt påbegynt, mens prosjekter som en norsk teknisk-høyskole er ifølge Lyche «endnu blot en fager drøm, der spøger i de enkeltes hjerner, [...]».¹³⁹

Disse prosjektene og deres langsomhet med å bli fullført, er spesielt påfallende når alle allerede har blitt enige om at de er nødvendige for det norske samfunnets fremtid. Hvis viktige prosjekter som dette tar en mannsalder å fullføre, hvordan kan andre prosjekter uten slik støtte være utførbare? Den norske regjeringen må klare å arbeide raskere og ta viktige beslutninger raskere enn de nå gjør, konkluderer Lyche.

¹³⁸ «Redaksjonelt: Femten aars betænkningstid.», *Kringsjaa*, Hefte 10, Bind 2. s. 762

¹³⁹ *Ibid* s. 763

I middelalderen gik det an at betænke sig i 15 aar, før man handlede. Tiden gik i lange, dovne, flade bølger den gang. Men 15 aar nutildags, det er en hel periode; de indeholder mere, betyder mere end et par aarhundreder i middelalderen. Den, der nu behøver 15 aars betænkningstid, kan lige saa godt begynde at tænke saa smaat paa sit eget gravmæle. Lidt rappere maa det folk tænke og handle, der i elektricitetens aarhundrede vil følge med.¹⁴⁰

Etter Lyches mening er det ikke en mangel på ressurser eller politiske uenigheter som står i veien for slike prosjekter. Det er en mangel på dristighet, på «grit», noe som amerikanerne til sammenligning har i mye større grad. Nordmenn bruker årevis på planlegginger av slike prosjekter uten å komme i gang av frykt for å mislykkes. Amerikanerne ville med samme tid klart å fullføre og profittere på prosjektet.

Med lidt *grit* vilde snart ogsaa Norge se annerledes du, end det gjør. *Grit* vilde give os en Bergensbane inden fem aar og en første klasses dempskibslinje til de Forenede Stater fra Bergen eller Kristiansand med en voxende turiststrøm derfra hvert aar, med $\frac{3}{4}$ af den skandinaviske emigranttrafik og med stadig øgende handelssamkvem med et rigt land, hvor $\frac{1}{4}$ af den norske befolkning nu lever. [...] *Grit* vilde ikke mistvile om vort lands økonomiske evne, fordi det *har været* fattigt; det vilde i hvert fald, forinden det lod os klynke og klage, tvinge os til at *benytte* de hjælpemidler og rigdomme, vi har, hvad vi hidtil slet ikke har gjort.¹⁴¹

I en tidsalder hvor all utvikling skjer fort, har ikke Norge råd til å vente for lenge. Det vil kun lede til at landet industrielt faller enda lengre etter andre europeiske industriland. Men for at utviklingen skal skje på en effektiv måte, trenger nordmenn å lære seg å forstå ordet «grit».

Lyche avviser argumentet om at Norge som et fattigere land enn Amerika ikke kan oppnå samme resultater. Dette er sludder, mener Lyche. Norge har store muligheter til å skaffe seg rikdommer på lik linje med de amerikanske statene. De naturlige ressursene som eksisterer i Norge, skaper grunnlag for mange forskjellige industrier i landet.

¹⁴⁰ Ibid

¹⁴¹ "Redaksjonelt: Grit," Kringsjaa, hefte 12, bind 2. s. 925-926

Vi har alt vi trenger for å gjøre Norge til et rikt samfunn, mener Lyche, alt som trengs er individer med visjoner. Hvis slike personer ikke finnes blant norske politikere, er det bedre at privatpersoner leder veien fremover. Den norske forretningsmannen vil ha stor innflytelse på landets fremtid. I en redaksjonell artikkel fra 1893, omtaler Lyche hvordan synet på forretningsmannen må forandres i det moderne samfunnet. Her argumenterer han for at en forretningsmann burde bli likeså respektert som en kunstner eller forfatter. Dette er spesielt rettet mot akademiske sirkler, som ser ned på forretningsmenn og verdsetter teoretikere for høyt.

Skal landet bygges, saa er det dets forretningsmænd, som tilsidst maa gjøre det. Det praktiske og det ideelle maa forenes, lidt idealitet lyse op paa forretningslivets omraader, og sund praktisk sans gjøre sig gjældende selv i vor digtning og fantasieren.¹⁴²

Dette utsagnet kan være delvis påvirket av at Lyche selv hadde slik «praktisk» utdanning som en ingeniør, heller enn det han kaller en «Ideell utdanning». Men det viser at Lyche hadde et kritisk syn på det han mente var en intellektuell elitisme blant norske akademikerne. Dette er tidligere omtalt i kapittel 6, men her understreker Lyche viktigheten av kunnskaper når det gjelder de viktige samfunnsmessige prosjektene både Norge og Amerika ønsker å gjennomføre.

8.3 Lyche og Arbeiderbevegelsen

Lyche omgikk en stor variasjon av mennesker under sitt opphold i Amerika, inkludert mange fra den tradisjonelle arbeiderklassen i det amerikanske samfunnet. Han arbeidet side om side med dem i jernbanebyggingen eller som prest ved unitarkirken i flere lokalområder. Lyche sympatiserer med arbeidernes i deres kamp for bedre arbeidskår og rettigheter i det moderne samfunnet, men er mer tvilende til deres heller konfronterende metoder.

Dette kommer frem i Lyches omtale rundt «Pullman-Streiken. Streiken var en landsomfattende jernbanestreik som varte fra mai til juli, og var en konflikt mellom en av de største fagforeningene i Amerika (American Railway Union) og Pullman, en produsent av jernbanevogner. Streiken stengte ned mye av jernbaneaktiviteten i den vestlige delen av USA mens den foregikk, ettersom ARU boikottet alle tog som brukte Pullmans vogner.

¹⁴² «Redaksjonelt: Forretningsgeni», Hefte 7, Bind 2. s. 528

Streiken ble ved tvang stoppet da president Cleveland sendte føderale tropper for å bryte ned streikene som hindret jernbanedriften. Dette endte med voldelige konfrontasjoner før streiken opphørte, det organiserte lederskapet ble arrestert og arbeiderforeningen tvangsoppløst.

Lyche gjør det fort klart at han er på Pullman sin side da han omtaler hendelsene som ledet til streiken.

Kompagniet har paa grund af de trykkende tider skruet arbeidernes fortjeneste betydelig ned. Arbeiderne vilde ikke finde sig deri, og striken begyndte.¹⁴³

Denne beskrivelsen gir et inntrykk av at Pullmans behandling av sine arbeidere er berettiget og logisk, og at det heller er denne arbeiderforeningen som har gått for langt i sin respons. I etterkant av streiken viser Lyche også til dette når han omtaler konsekvensene som denne hendelsen vil ha for lokalsamfunnet og arbeiderne.

En følge af urolighederne, hvorpaa urostifterne neppe tænkte, har nu ogsaa vist sig. De mente formoderlig, at al den eiendom, de ødelagde, vilde komme af jernbanekompagniets lommer. Saa er det dog ikke. *De maa selv betale sin del af omkostningerne.* [...] Det skulde man tænkt paa før.¹⁴⁴

Lyche virker ikke spesielt fornøyd med arbeiderforeningene og deres allierte, som han mener har oppfordret til vold og hærverk under streiken. Han skildrer dem heller som kortsiktige i sine vurderinger. Videre skildrer Lyche president Cleveland som helten i denne situasjonen, som tok en upopulær beslutning for samfunnets beste ved å slå ned på denne streiken.

Da under disse omstændigheder borgermester og guvernør (av Chicago) viste sig ude af stand til at optæde med fornøden bestemthed og kraft, var det, at Cleveland med den ham egne beslutsomhed og mandige vilje til at bære tungt ansvar, tog det *konstitusjonelt tvilsomme* skridt at lade *forbundstropper* skride ind, medens han selv som præsident og øverstbefalende tog den direkte ledelse af og ansvaret for alt.

¹⁴³ «Redaksjonelt: Jernbanekrigen i Amerika», *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 4. s. 155

¹⁴⁴ «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 4, s. 227-228

Hans greie og bestemte optræden havde ogsaa den forønskede virkning. Stormen lagde sig strax.¹⁴⁵

Lyche mener Clevelands aksjoner under denne krisen var til tider tvilsomme, men rettfærdiggjort i ettertid. President Clevelands videre arbeid med å opprette en nasjonal voldgiftsdomstol som skulle undersøke denne streiken med det mål å se på den økonomiske situasjonen for både selskapet og arbeidstakerne er Lyche tilhenger av.

Cleveland sees at have fremsat forslag om opprettelse af en national voldgiftsdomstol, der vil have at bilægge tvistigheder mellem arbeidere og arbeidsherrer. Naar man forstaar, at en saadan domstol kun er mulig paa betingelse af *at den har ret og adgang til at undersøge arbeidsgivernes saavel som arbeidernes fortjeneste og stilling ved at gennemgaa regnskaper og bøger*, og at det er dens opgave at afgjøre, *hvorledes det samlede udbytte, som bøgerne udviser, bør fordeles mellem arbeidsherrer og arbeidere – mellem lønninger og nettofortjeneste*, - saa vil man ogsaa indse, hvilket helt revolutionært og betydningsfuldt skridt et saadant forslags vedtagelse vil være. Det er jo praktisk at underlægge al bedrift *offentlig kontrol* og lade *den offentlige mening gennem en statsinstitution bestemme lønningers og nettofortjenesters størrelse!* – Er en saadan domstol engang oprettet, bliver det til enhver tid den *offentlige mening, som fastslaar arbeidsudbyttets fordeling.*¹⁴⁶

Lyche argumenterer her for at staten skal undersøke tilsvarende saker i etterkant av slike store streiker som ved Pullman, men ogsaa at staten burde opprette en egen institusjon som kan fungere som megler mellom arbeidstagere og arbeidsgivere i fremtidige konflikter.

Gjennom dette utsagnet viser Lyche indirekte sine egne meninger om arbeiderbevegelsen og arbeiderforeningene som er på fremmarsj ved slutten av 1800-tallet. Han virker ikke å være fiendtlig innstilt til at arbeiderne skal kunne kjempe for bedre rettigheter i arbeidslivet, men de må bruke de riktige organene for å nå dette målet. Det er gjennom demokratiseringen av samfunnet at arbeiderne får bedre vilkår, ikke gjennom streik eller vold. Hvis industrieierne eller regjeringen ignorerer arbeidernes behov, vil slike sammenstøt være uunngåelige.

¹⁴⁵ «Redaksjonelt: Jernbanekrigen i Amerika», Kringsjaa, Hefte 2, Bind 4. s. 155-156

¹⁴⁶ Ibid s. 156-157

De (urolighetene skapt av Pullman streiken) synes mange som en advarsel i flammeskrift om, hvad man gaar imøde, ifald man paa det social-reformatoriske omraade lader følelser og stemninger raade istedenfor at gaa frem med klogskap og forsigtighed. Heldigvis synes ikke reaktionen at gaa videre, og derfor at være ganske sund; thi med følelser *alene* løses ingen store spøragsmaal. At grundige reformer maa til, at uroligheder maa forebygges ved tilfredsstillende reformer, og ikke i længden kan kues med bajonetter, det indser alle. Orden maa hvile paa massernes tilfredshed, skal den være stabil.¹⁴⁷

Denne uttalelsen om nødvendigheten av å «tilfredsstille massene», er liten indikasjon på at Lyche identifiserte seg som en forkjemper for arbeiderne og som en tilhenger av arbeiderbevegelsen. I konflikten mellom arbeidsgivere og arbeidstagere står Lyche heller i midten, med sympatier for begge sider.

8.4 Kvinnebevegelsen

Som tidligere omtalt i både kapittel 5 og 6, virker Lyche å være en sterk tilhenger av kvinnebevegelsen. Personlig mente Lyche at kvinner burde ha en mer aktiv rolle i alle deler av samfunnet. Hans ros av lærerinner i skolene er allerede nevnt og utdypet tidligere, men Lyche nevner også andre institusjoner som han mener kunne tjent på å ansette kvinner. I et kort avsnitt fra august 1894 skriver Lyche hvordan det norske politiet ville hatt nytte av å ansette kvinner, som lettere kan behandle kvinner og barn på en «human» måte.

I amerikanske byer har man allerede i længre tid havt til politiet knyttede *kvinder* under hvis opsigst arresterede børn og kvinder stilles – foranstaltning, om hvis nytte, rimelighed og humanitet der vel blot kan være en eneste mening. Nu søges ogsaa denne institution indført i England. Hvorfor vente med at faa den ogsaa hos os?¹⁴⁸

Mange artikler oversatt fra utenlandske tidsskrifter argumenterer også for å gi kvinner arbeid i en rekke forskjellige yrker, inkludert arkitekter¹⁴⁹, leger og prester.¹⁵⁰ I dette siste tilfellet vektlegger Lyche sin egen erfaring om kvinnelig prester, hvor han bemerker dette:

¹⁴⁷ «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 4, s. 227

¹⁴⁸ «Redaksjonelt: Politimatroner», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 4, s. 229

¹⁴⁹ «Kvindelige arkitekter og bygmestre», *Kringsjaa*, Hefte 5, Bind 1. s. 345

¹⁵⁰ «Kvinder som læger, sakførere og prester.», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 5. s. 208-209

Kringsjaas redaktør har den fornøielse personligt at kjende flere kvindelige prester, og det er, synes jeg, vanskelig at tænke sig bedre representanter for alt, hvad der er mest vindende og vakkert i kristendommen. De er saa kvindelige kvinder, som man kan ønske sig, og deri ligger deres styrke.¹⁵¹

Lyché forsøker muligens med dette utsagnet å overbevise sine lesere om at kvinner med yrkesutdannelse ikke mister sin «kvinnelighet», men heller bringer denne kvinneligheten med seg inn i arbeidet de utfører.

Når det kommer til kvinnelig stemmerett, finnes det mindre direkte kilder som viser Lyches egne tanker og meninger rundt temaet. Når New Zealand ga alle kvinner stemmerett i 1893, omtalte Lyché dette som «et av aarets merkelige begivenheder».¹⁵² Flere år senere utgir Kringsjaa en oversatt artikkel som omtaler kvinnelig stemmerett og hvordan den er til fordel for samfunnet som helhet.¹⁵³ Med en slik artikkel kan det virke som redaktøren støtter at kvinners stemmerett også blir innført i Norge. Etersom allmenn stemmerett for menn ble vedtatt i Norge året etter, var det nok stor diskusjon rundt stemmeretten dette året. Samtidig avsluttes denne artikkelen om kvinnens stemmerett med en advarsel mot å innføre kvinnelig stemmerett for tidlig.

Til slutning advarer forfatteren mod forhastede slutninger om, at kvindelig stemmeret bør indføres overalt og straks, fordi den virker saa heldig paa New Zealand. Det maa erindres, at New Zealand længe har havt et udmerket skolesystem, at kvinderne har nydt en med mændene sideordnet opdragelse, at det lette materielle liv har gjort dem uafhængige og samtidig givet dem tid til at interessere sig for andet end mad og støv, at de derfor gjennemgaaende har naaet en høiere udvikling end vel kvinderne i noget andet land [...].¹⁵⁴

Det argumenteres derfor for at kvinnene i samfunn som gir dem stemmerett, må være klare for dette ansvaret. De må ha utdannelse og være engasjerte i samfunnet for å kunne bruke stemmeretten på en effektiv måte, mener forfatteren. Artikkelen er oversatt fra et utenlandsk tidsskrift, så dette ikke er Lyches egne ord. Likevel vil jeg argumentere for at

¹⁵¹ Ibid. s. 209

¹⁵² «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 12, Bind 2. s. 920

¹⁵³ «Hvorledes Kvinders stemmeret praktisk virker», *Kringsjaa*, Hefte 9, Bind 9. s. 663-666

¹⁵⁴ Ibid. s. 666

dette virker å være på linje med Lyches egne tanker og meninger rundt kvinner. Han har tidligere argumentert for både å la kvinner engasjere seg mer i alle deler av samfunnet og for å gi kvinner bedre tilgang til høyere utdanning. Med slike tanker om kvinner som Lyche tydeligvis hadde, virker det som han var for å gi kvinner stemmerett på sikt. Før kvinnene kunne få stemmerett måtte de være på lik linje med menn i andre deler av samfunnet, spesielt på det intellektuelle plan.

9. Konklusjon

I Amerika så Hans Tambs Lyche et samfunn med økonomisk fremgang og med en blomstrende kultur og litteratur. Landet hadde gjort et enormt inntrykk på Lyches verdigrunnlag og hans syn på livet og fremtiden. Etter Lyches mening var all utvikling, både teknologisk, industrielt og politisk, positivt. Derfor var Amerika et land i rask og positiv utvikling, et land som andre nasjoner burde ta lærdom av.

Norge var i sammenligning med Amerika en fattig nasjon med et mer konservativt syn på utvikling og reform på 1890-tallet. Det amerikanske samfunnet ble av mange sett på med skepsis og forakt, som et land som «manglet kultur» og ble dominert av materialismen. Et av Lyches viktigste og mest suksessfulle prosjekter gjennom «Kringsjaa», var hans arbeid med å endre den norske opinionens syn på Amerika gjennom fortellinger om sine egne erfaringer. Lyche hadde et unikt perspektiv på landet ettersom han hadde opplevd deler av Amerika de fleste norske immigranter aldri så. Til forskjell fra de fleste nordmenn, forble ikke Lyche boende lenge i Chicago eller oppholdt seg i de norske småsamfunnene i midtvesten. I stedet arbeidet og bosatte Lyche seg i engelsk-dominerte byer og landsbyer, hvor han opplevde at den etablerte middelklassen allerede eksisterte. Til forskjell fra Hamsun, som kun opplevde de fattige kårene i innvandrer-strøkene eller Bjørnson som for det meste omgikk den amerikanske eliten, møtte Lyche en middelklasse som han endte opp med å idealisere.

Gjennom sin tid i Amerika, fikk Lyche ideer om hvordan Norge kunne utvikles for å bli et like rikt samfunn, både økonomisk og kulturelt. Han mente nordmenn burde omfavne et mer optimistisk syn på livet og verden, samtidig som de også måtte bli dristigere i sine prosjekter og i sitt arbeid. Nordmenn trengte «grit», som amerikanerne kalte det. Samtidig ønsket Lyche også at teknologi og teknikker som fantes i Amerika måtte bli importert til Norge. Der det ikke kunne bli direkte adoptert fra Amerika, måtte Norge ta fatt for å utvikle ting selv, men likevel la seg inspirere av Amerika. Dette viser Lyche til når han fremmer sine forslag til reformer både for det norske universitetet og for det Deichmanske Bibliotek. I begge tilfellene refererer Lyche til Amerika som et moderne eksempel Norge kan etterligne og hvor målet er å «demokratisere» utdanningsinstitusjonene.

Spesielt er det tydelig at Lyche var en tilhenger av å gi kvinner større tilgang til utdanningsinstitusjonene og samfunnet generelt. Det virker tydelig at Lyche anså kvinner å være menn overlegne på den moralske og etiske siden av livet og med muligheten til å være mannens intellektuelle like. Denne tilliten til kvinner virker det ikke som Lyche fikk fra sitt opphold i Amerika, men heller direkte fra kvinnen han møtte og giftet seg med i Amerika, Mary Rebecca Godden. Hennes uvanlig høye utdannelse og det intime forholdet de hadde, gjorde at Lyche argumenterte mot kvinnens tradisjonelle rolle i samfunnet. Forholdet han hadde til sin egen kone gjorde at han argumenterte for at intellektuell likestilling mellom menn og kvinner ikke ville ødelegge det tradisjonelle ekteskapet, men heller bedre forholdet mellom mann og hustru.

Alt i alt virker det som at en av Lyches største bragder i årene han var Kringsjaas redaktør var utviklingen av det deichmanske biblioteksystemet og hans arbeid med å gi et nytt bilde av det amerikanske samfunnet. Likevel engasjerte han seg i mange andre prosjekter, inkludert stiftelsen av en unitarisk kirke i Norge. Lyche hadde med sitt forarbeid skapt grunnlaget for Kristofer Jansons suksess med etableringen av sin kirke.

Tragedien for en mann som Hans Tambs Lyche ligger i at han døde før han fikk se hvordan han høye ambisjoner ble virkeliggjort. Lyche døde kun 38 år gammel. Om han hadde fått leve lengre, kanskje flere tiår inn i det tjuende århundre, ville han hatt muligheten til å få en enda større innvirkning på samfunnet, slik han ville ønsket. På mange måter var Lyche forut for sin tid, spesielt på områder som utdanning, teknologi og kvinnebevegelsen.

Lyche var en sammensatt person, med mange ideer og idealer som han brakte med seg hjem fra Amerika. Hans religiøse, filosofiske og litterære kunnskaper ga ham et unikt perspektiv på både Norge og Amerika, som han fremmet gjennom Kringsjaa, og som på mange måter kan beskrives som hans livsverk. Men selv om han ikke rakk å fullføre alle sine ambisjoner på den relativt korte tiden han var redaktør for tidsskriftet, må det kunne sies at han gjorde en imponerende innsats i å fremstille Amerika ved slutten av det nittende århundret. Arbeidet han gjorde i Kringsjaa bør ikke ignoreres eller glemmes.

Bibliografi

Kringsjaa bind 1 (1893)

- «Redaksjonelt: Til «Kringsjaas» læsere», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 1. s. 32-34
- «Redaksjonelt: De politiske storskandaler», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 1. s. 34-36
- «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 1. s. 75-76
- «Redaktørens sofahjørne» *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 1. s. 153-155
- «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 1. s. 234-238
- «Kvindelige arkitekter og bygmestre», *Kringsjaa*, Hefte 5, Bind 1. s. 345
- «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, hefte 5. s.392-394
- «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 6, Bind 1. s. 472-475
- «Redaksjonelt: offentlige biblioteker», *Kringsjaa*, Hefte 10, Bind 1. s. 761-765
- "«Kringsjaa»-klubber," *Kringsjaa*, hefte 10, bind 1. s.785-787
- «Redaktørens Sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 10, Bind 1. s. 794-798

Kringsjaa bind 2 (1893)

- "Redaksjonelt: Guds Rige," *Kringsjaa*, hefte 1, bind 2. s. 40-48
- "Redaksjonelt: Fremtiden," *Kringsjaa*, hefte 2, bind 2. s. 120-125
- "Redaktørens sofahjørne: Luftslette med grunnmur under – endnu engang." *Kringsjaa*, hefte 2, bind 2 (1893) s. 154-159
- «Redaksjonelt: Amerikanske korrespondanser," *Kringsjaa* hefte 3, bind 2. s. 204-206
- «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 2. s.230-234
- «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 4, Bind 2. s. 316-319
- "Redaksjonelt: Moral," *Kringsjaa*, hefte 5, bind 2. s. 364-67
- «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 6, Bind 2. s. 441
- "Redaktørens sofahjørne," *Kringsjaa*, hefte 6, bind 2. s. 475-79
- «Redaksjonelt: Forretningsgeni», *Kringsjaa*, Hefte 7, Bind 2. s. 524-528
- «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 8, Bind 2. s. 602-603
- «Redaksjonelt: Trinser», *Kringsjaa*, Hefte 8, Bind 2. s. 603-605
- "Redaksjonelt: Amerikanske Presseforhold," *Kringsjaa*, hefte 8, bind 2 (1893) s. 606-608
- «Redaksjonelt: Den Utilgivelige Synd», *Kringsjaa*, Hefte 9, Bind 2. s. 684-688
- «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 10, Bind 2. s. 761-762
- «Redaksjonelt: Femten aars betænkingstid.», *Kringsjaa*, Hefte 10, Bind 2. s. 762-763
- «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 11, Bind 2. s. 843
- «Redaksjonelt: Vor Literatur», *Kringsjaa*, Hefte 11, Bind 2. s. 844-848
- «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 12, Bind 2. s. 920
- "Redaksjonelt: Grit," *Kringsjaa*, hefte 12, bind 2. s. 923-927
- «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 12, Bind 2. s. 956-960

Kringsjaa bind 3 (1894)

- "Redaksjonelt: Merk", *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 3. s. 70-71

- "Redaksjonelt: Pligt," *Kringsjaa*, hefte 1, bind 3. s. 72-76
- «Redaksjonelt: Læsning», *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 3. s. 142-147
- «Redaktørens sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 3. s. 155-159
- «Redaksjonelt: De 25 mest populære bøger», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 3. s. 227-228
- "Redaksjonelt: Make the most of yourself" *Kringsjaa*, hefte 3, bind 3. s. 228-231
- «Redaksjonelt: De 25 mest populære bøger», *Kringsjaa*, Hefte 4, Bind 3. s. 308-309
- «George Eliot», *Kringsjaa*, Hefte 5, Bind 3. s. 337-344
- "Fra det fjerne vesten," *Kringsjaa*, hefte 6, bind 3. s. 401-409
- «Redaksjonelt: skrivemaskiner og hurtigskrift», *Kringsjaa*, Hefte 7, Bind 3. s. 551-552
- «Redaksjonelt», *Kringsjaa*, hefte 8, bind 3. s. 632
- «Redaksjonelt: Vor Kemiske Industri», *Kringsjaa*, Hefte 8, Bind 3. s. 634-636
- «Redaktørens Sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 9, Bind 3. s. 715-719
- «Redaksjonelt: De 25 mest indflydelsesrige bøger og forfattere», *Kringsjaa*, Hefte 10, Bind 3. s. 709-713
- «Redaksjonelt: Bedrøveligt», Hefte 11, Bind 3. s. 870
- «Redaksjonelt: Literaturen som kulturbærer», *Kringsjaa*, Hefte 12, Bind 3. s. 949-952
- «Billeder fra Ny England», *Kringsjaa*, Hefte 13, Bind 3. s. 961-968
- "Redaksjonelt: Kultur", *Kringsjaa*, Hefte 13, Bind 3. s. 1023-1027

Kringsjaa bind 4 (1894)

- «Redaksjonelt: Kringsjaas venner», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 4. s.67
- «Redaksjonelt: Et Universitet for folket», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 4. s. 67-68
- «Redaktørens Sofahjørne», *Kringsjaa*, Hefte 1, Bind 4. s. 75-79
- «Redaksjonelt: Jernbanekrigen i Amerika», *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 4. s. 154-157
- «Ralph Waldo Emerson», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 4. s. 177-184
- "Redaksjonelt», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 4, s. 227-228
- "Redaksjonelt: Politimatroner», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 4, s. 229
- «Redaksjonelt: Fædrelandskjærlighed», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 4. s. 229-231

Kringsjaa bind 5 (1895)

- «Kvinder som læger, sakgførere og prester.», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 5. s. 208-209
- «Redaktørens Sofahjørne: Et psykologisk observatorium», *Kringsjaa*, Hefte 4, Bind 5. s. 314-319
- «Robert Browning», *Kringsjaa*, Hefte 8, Bind 5. s. 580-589

Kringsjaa bind 6 (1895)

- «Redaksjonelt: Browning, Emerson etc», *Kringsjaa*, Hefte 2, Bind 6. s. 155-156

Kringsjaa bind 7 (1896)

- «Universitet og Kvinder», *Kringsjaa*, Hefte 7, Bind 7. s. 511-512

Kringsjaa bind 9 (1897)

- «Fra Yankeernes land.», *Kringsjaa*, Hefte 3, Bind 9. s. 161-172

- «En historisk randbemerkning.», *Kringsjaa*, Hefte 9, Bind 9. s. 650-654
- «Hvorledes Kvinders stemmeret praktisk virker», *Kringsjaa*, Hefte 9, Bind 9. s. 663-666

Kringsjaa bind 11 (1898)

- «Redaksjonelt: Emerson og Nietzsche», Hefte 2, Bind 11. s. 156-158
- «H. Tambs Lyche», *Kringsjaa*, Hefte 7, Bind 11. s. 555

Aviser:

- Dagbladet, 15. Mai, 1892.

Andre tekster:

- Buell, Lawrence. *Emerson*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 2003.
- Fischer, Halvorsen og Lyche, *Det Deichmanske Bibliotek i Kristiania. Forslag til omordning og utvidelse af bibliotheket med historiske og statistiske oplysninger angaaende folkebibliotheker i Norge, Danmark, England, Frankrige, Tyskland, Østerrige og De Forente Stater*. Kristiania: J. Chr. Gundersens Bogtrykkeri, 1898.
- Gulliksen, Øyvind T. «Hans Tambs Lyche», *Norsk Biografisk Leksikon*, 2005.
- Heidelberg, Knut. «Hans Tambs Lyche og norsk unitarisme.» *verdidebatt.no* 17.11.2009.
<https://www.verdidebatt.no/innlegg/24244-hans-tambs-lyche-og-norsk-unitarisme>
- Knaplund, Paul. «H. Tambs-Lyche: Propagandist for America», *Norwegian-American studies*, 1970-01-01, Vol.24.
- Lyche. H. Tambs, *Lysstreif over Livsproblemer*. Kristiania: Olav Forlis Forlag, 1919.
- Melton, John Gordon. *Encyclopedia of American Religions*. Cengage Gale, 2003.
- Ringdal, N. J. *By, bok og borger. Deichmanske bibliotek gjennom 200 år*, Oslo: Aschehoug 1985
- Skard, Sigmund. *USA i Norsk Historie 1000 – 1776 – 1976*. Oslo: Det Norske Samlaget, 1976.
- Tvitekkja, Olav. «Hans Tambs Lyche and America. His image of it and how he was influenced by American ideas.» Masteroppgave. Universitetet i Oslo, 1973.